

Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani.

Dr. F. Kidrič.

I.

oljak Emil Korytko, ki si je bil pridobil od svojega prisilnega prihoda v Ljubljano dne 27. januarja 1837 pa do smrti dne 31. januarja 1839 med Slovenci toliko simpatij, da je vlivala njegova smrt v srca ljubljanske slovenske mladine zavest nenadomestne izgube, je našel ob sedemdesetletnici svoje smrti dva biografa: dr. Ivana Prijatelja¹⁾ med Slovenci, kjer je ostavil trajen sled svojega dela, in dr. Ivana Franka²⁾ med Rusini, ki mu ne dolgujejo nobene posebne hvaležnosti.

Biografa sta nevede drug drugemu malce ponagajala: dr. Franko je mogel upotrebiti le Prijateljev prvi posnetek, dr. Prijatelju pa za obširno monografijo Frankov spis ni bil na razpolago. Dr. Franko je dodal po privatnih informacijah, da so bili Korytki žlahčiška rodbina grba Okša, in osvetlil nekoliko tudi rodbinske in gmotne razmere Korytkovih roditeljev (85). O političnih vzrokih Korytkove internacije, ki jih omenja dr. Prijatelj tudi v monografiji bolj posnetkoma (JMK XIX, 3—9), govori dr. Franko tuintam obširneje (86—91) ter priobčuje v dodatku (117—122) tudi dotične akte iz političnega arhiva dunajskega notranjega ministrstva; oris Korytkove ljubljanske dobe pa je posnel deloma doslovno po Prijateljevem posnetku. Slovenščina je delala doktorju Franku menda preglavice, ker je prevedel n. pr. Prijateljev stavek: „Zahteval je (Sednitzki) samo, da se izpusti (v izdaji slov. nar. pesmi) »na mestu predgovora se nahajajoči motto, ki je vzet iz dela

¹⁾ a) Dr. Ivan Prijatelj, Emil Korytko. Zbornik u slavu Vatroslava Jagića Berlin 1908, str. 604—611;

b) Emil Korytko. K sedemdesetletnici njegove smrti spisal dr. Ivan Prijatelj. Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko XIX (1909), str. 1—24, 79—91.

²⁾ Еміл Кори́тко, забу́тий сла́вянськый етнограф. По́дав Іван Франко. (Записки Наукового Товариства Імени Шевченка LXXXVI [1908, кн. VI] str. 83—122.)

slaboglasnega Poljaka Mickiewiczza« (608), tako, kakor da bi šlo za predgovor z mottom. (96.)

Vrednost Frankovega članka za slovensko literarno zgodovino tiči v okoliščini, ki je njegov spis povzročila: dr. Franko je iztaknil pri Lvovskem antikvarju Tomasiku (85) zbornik Korytkove literarne ostaline ter ponatisnil iz njega poleg opisa (101—103) osem kosov v celoti. Za ostali večji del je izdajatelj namignil, da ga namerava le deloma sam objaviti (101). Ker je g. dr. Franko sam hudo bolan, obrnil sem se po nasvetu g. dvornega svetnika viteza Jagića do Lvovskega vseučiliškega profesorja g. Mihaela Hruševskega s prošnjo za posredovanje, da bi poslal g. dr. Franko oni del rokopisa, ki ga sam ne misli upotrebiti, g. dvor. svet. vit. Jagiću ter mi ga prepustil za par tednov v uporabo. Jagićev nasvet je imel večji uspeh, nego sem smel pričakovati: g. dr. Franko se je nesebično odločil, da odstopi zbornik izvzemši zadnjih sedem listov proti izplačilu vsote, ki jo je bil odštél zanj sam; g. prof. Hruševskij je poslal zbornik g. dvor. svet. vit. Jagiću, prijatelj Ivan Kristan pa je postal lastnik rokopisa. Upajmo, da mu ga o priliki odkupi slovenski v to poklicani institut. Od moje strani gg. dvor. svetniku vitezu Jagiću, prof. Hruševskemu, doktorju Franku in prijatelju Ivanu iskrena hvala!

Zbornik obstoji iz sešitkov in listov razne velikosti in prove-nijence, vezanih razen dveh komadov v en vezek. Hrbet vezave je še ohranjen, platnice so se izgubile. Listi so tekoče po straneh za-znamovani s svinčnikom z 1—404. Danes so vsebina zbornika sledeče skupine in kosi:

I. (Str. 1—120): O tej skupini pravi dr. Franko, da „je pisana večinoma z roko E. Korytka, a ponekod z drugimi rokami, in da vsebuje etnografske zapiske iz narodne terminologije, praznih ver, obredov, noš, običajev itd.“ (101). Precizneje se sme reči, da so to notice za folkloro kranjskih Slovencev. Tukaj se nahajajo: 1. Korytkovi lastni zapiski (str. 1—66, 75—86, 91—94, 103 do 120). Med te so uvrščene notice osmero drugih neimenovanih zapisovalcev. 2. (str. 69—70): Listič, pisan s svinčnikom, obsegajoč popis noše „Von der Sicheburger Grainerischen Gränze“. — 3. (str. 71—74): Vesti o vaški medicini. — 4. (str. 87—88): Dva zagovora, pisana s precej okorno roko, in sicer a) „Isgovarjanje Sterpenine“ (str. 87—88), b) „Prifat sgovarjati“ (str. 88). Na prvi strani zgoraj je pripomnil zapisovalec: „zum Num. 7“ (= Volksarzneikunde . . . v Korytkovem oglasu v „Illyr. Bl.“ 1838,

štev. 25 str. 98), na drugi strani spodaj pa Jožefa Rudeža roka: „Es gibt mehrere dergleichen Absprechungen und Beschwörungen unter dem gemeinen Pöbel, allein man kann sie nicht von ihnen leicht herauslocken“. — 5. (str. 89): Zagovor zoper kačji pik, razlikujoč se v par varijantah jezikovnega značaja od Rudeževega, ki ga je našel v knjižnici ribniške grajščine Fr. Levec (Ljublj. Zvon VI, 315; pri Štreklju SNP III, štev. 5165). Nad zagovorom stoji pripomba: „In Reifniz“, pod zagovorom nemška opazka, odgovarjajoča Rudeževi, ki jo je menda Levec prevedel iz nemščine v slovenščino. Stvar bo pač ta, da je priskrbel kak znanec Rudežu zagovore zoper strup, prisad in kačji pik; Rudež si je vsaj zadnjega prepisal, doposlane dopise pa izročil Korytku. — 6. (str. 95—96): Trije reki in dve uganki, ki jih je zapisal Korytku kak znanec s svinčnikom v beležni sešitek. 7. (str. 97): Listek, ki nosi na eni strani šestero latinskih in slovenskih zeliščnih imen z datumom: „22. 6. 1834. Krakauer“, na drugi pa z drugo roko adresno: „Jos. Budina, Zeitungs-Correspondent per Adresse Jos. Masovitz oder M. Buscheg in Triest“. — 8. (str. 99): Notica k ptičjemu imenu „Kovač“. — 9. (str. 101—102): Seznanek 44 zelišč z nemškim in slovenskim imenom. — Korytkove notice so pisane poljski in le izjemoma nemški. Slovenske tekste je beležil Korytko v gajici, drugi zapisovalci v bohoričici.

II. (Str. 121—242): O tem oddelku pravi dr. Franko, da vsebuje „gradivo, zapisano od drugih nabirateljev večinoma nemški, iz obsega narodnih praznih ver, demonologije, lokalnih pripovedk in obredov“ (101). Tudi provenienca in obseg teh 121 strani se da vsaj približno precizneje določiti: I. (str. 121—192): To partijo je označil Korytko sam na prvih praznih straneh dveh sešitkov z „Ložki potok“ (str. 121, 141) in temu odgovarja tudi vsebina. Slovenski termini in teksti, namreč: a) pesem na čelu z opombo: „Vor beyläufig 175 Jahren kamen türkische Räuber nach Laaserbach, raubten die Kirche und das Pfarrhaus aus, auf dieses traurige Ereigniß wurde von den Laaserbachern folgendes Lied componiert“ (stran 127), na koncu z notico: „NB. Von diesem Liede erzählte Ihnen der alte Valentin, sagte aber, daß jene, die es kannten, schon alle gestorben sind — ich bekam ein altes Mütterchen, das es mir mit zitternder Stimme heimlich vorsang“ (str. 128); b) „Lied bey dem Hochzeitlichen Apfelgeben“ (str. 161—162; gl. odd. III., 23). c) „Prerokovanje Leopolda Akermana“ (str. 165 do 175), so pisani z bohoričico. — 2. (str. 193—221): To partijo

je označil Korytko na prvem praznem listu z: „Zu Reifnitz (Rybnica w Krainie)“ (str. 193). Tekst ima nadpis: „Allerhand abergläubische Meynungen und Gebräuche der Reifnizer“ (str. 195). Slovenski termini so pisani z bohoričico. Štev. 2. je brezdvomno del tistih „Notizen über den Aberglauben des Volkes“, ki jih je zbiral izza časov Valentina Vodnika ribniški grajščak Jože Rudež ter jih izročil Korytku (Ost u. West 1838, štev. 63, str. 259). To partijo je pisal Rudež sam. Najbrž pa je prišla tudi štev. 1. preko Rudeža v Korytkove roke. Izmed tistih, katerim se zahvaljuje Korytko dne 24. junija (Ost u. West, štev. 63, str. 259) in 26. julija 1838 (Illyr. Blatt 1838, štev. 30, str. 118) za prispevke, sta domicirala v bližini Loškega potoka le Rudež in Matevž Ravnikar-Poženčan. Ravnikar pa je pisal 21. novembra 1838 Gaju le o „nekotih narodnih ilirskih kranjskih pjesmah“, ki jih je „gospod Emil Korytkotu dal“ (Zagrebška vseuč. knjižnica). Dne 24. junija 1838 poudarja Korytku le pri Rudežu, da mu je poslal tudi notice o vražah svojega kraja (Ost u. West 1838, štev. 63, str. 259). Pozneje bi pa Ravnikar pač ne bil rabil bohoričice, ker se kaže v onodobnih pismih Gaju in Vrazu gajičarja. Prezreti se tudi ne sme, da zapisovalec ne sledi točkam Korytkovega prvega oglasa v „Illyr. Blatt“ z dne 23. junija 1838. Zato se zdi verjetna podmena, da je prejel Rudež tudi te podatke iz Loškega potoka že pred Korytkovim pozivom od kakega svojega tamošnjega znanca in jih izročil obenem z lastnimi zapiski Korytku. — 3. (str. 241 do 242): Listič z dati Čopovega rojstva in še petero kratkimi noticami na prvi strani.

III. (Stran 243—382): To skupino je označil dr. Franko kot zbirko pisem in podal register 25 pisem v kronološkem redu (101 do 103). V resnici pa obsega 30 komadov in razen pisem še drugo gradivo: 1. (str. 243—244): Vodnikov avtograf s posebnim alfabedom in podpisom: „Laibach 1. März 1810. Vodnik“. Listič se sklada v glavnem z onim, na katerega je napisal Vodnik svoj novi alfabet ter ga poslal preko Kopitarja Dobrovskemu kot svoj „abecedni predlog za vse Slovane, ki pišejo z latinskimi črkami“ (glej Kopitar Dobrovskemu 26. III. 1810. Istočniki dlja istoriji slav. filologiji I. 128). Znaka za é (= t) v Jagićevem ponatisu ni. Dalje ima listič v Korytkovem zborniku še primere za specijalno slovanske glasove (šiva, zad, živa, čudo, ščim, méd z novimi znaki in z bohoričico) in na koncu alfabeta pripombo: „zu Ende noch: c q x, allenfalls für fremde Wörter“. Dobrovskemu je pisal Vodnik: „das

f und s würde ich für das scharfe f promiscue gelten lassen“, tukaj piše: „das f und s würde ich jenes in der Mitte, dieses zu Ende gelten lassen“. Na drugi strani je pripisal Vodnik s svinčnikom: „Gradiftu Nr. 13. Officier Mr. Otlars“. — 2. (str. 245): Odlomek pisma, ki ga dr. Franko ne omenja: Kopitarjev lastnoročni in continuo pisani prepis posameznih odstavkov Kopitarjevega pisma Zupanu z dne 18. avgusta 1810 (Istočniki II, str. 200—202), namreč mesto na 201. strani „Istočnikov“ od 14. do 26. vrste (Uibrigens — speyen [v Kor. zbor.: schreyen] machen, na 202. strani od 5. do 6. (Auf — Muster), in od 15. do 16. vrste. (Quid — statuerat). Komu in čemu je prepisal Kopitar ravno te v Vodnika se zaletavajoče odstavke, ne morem določiti; misliti bi se moglo na Zoisa. — 3. (str. 247—250): Pismo Mihaela Wolfa, župnika v Mozlju na Kočevskem, Korytku z dne 8. novembra 1838. — 4. (str. 251 do 282; 287): Zbirka 11 kočevskih narodnih pesmi, neomenjena v Frankovem opisu. Pisalo jih je troje zapisovalcev. Prvi štirje listi kažejo Rudežovo roko in obsegajo sedmero komadov: a) „Die von einem Türken geraubte Margarete“, zelo različna varijanta na motiv v Hauffenovi zbirki¹⁾ str. 298, števil. 73: „Won dan tircischn koishr“; b) „Von Weitzen“ = Hauffen števil. 8, str. 197; „Marienruf“; c) „Von der Majerin“, varijanta k Hauffenovi števil. 101, str. 333: „Də moirarin (Meierin)“; d) „Beim Abschiede der Braut von ihren Ältern“, zelo različna varijanta k sličnoimenovani Hauffenovi števil. 106, str. 340; e) „Lied welches zu Johanni [Schun-mitten] von der Gottscheer Jugend gesungen wird“; f) „Nr. 2“ (pač z ozirom na prejšnjo pesem), z začetkom: „Das grüne Moje, wer trugt's Wohl in das Thal. Mario“; g) pesem z začetkom: „Wie früh ischt auf d' Moirarin“ = Hauffenova števil. 101, str. 333: „Də moirarin (Meierin)“, ki je objavljena tudi po Rudeževem zapisu. Naslednji trije listi, katerih konec je uvezan za deset listov pozneje (str. 287—288), obsegajo dvoje komadov: a) „Das schiane Molankizle. Die schöne Magdalena“, varijanta k Hauffenovi števil. 73: „Won dan tircischn koishr (Kaiser)“, 298; b) „dai schiane Mare. Die schöne Magdalena“, zelo razlikujoča se varijanta k Hauffenovi števil. 46 (str. 249—252): „Von der schönen Meererin“ — Zadnji sešitek pa kaže roko mozelj-skega župnika Mihaela Wolfa in obsega: a) pismenonemška pre-

¹⁾ Hauffen Adolf, Die deutsche Sprachinsel Gottschee . . . (Quellen und Forschungen zur Geschichte, Litteratur und Sprache Oesterreichs und seiner Kronländer III) Graz 1895.

voda ravnokar omenjenih dveh pesmi: „Das schöne Margarethen und Magdalenchen“ ter „Die Marie“ s pripombo: „Das ganze ist ein Quotlibet, daher zum Drucke nicht leicht fähig (str. 273) in pa b) „Lied, welches von den Knaben und Mädchen am Abende vor der Trauung gesungen wird“, varijanta k Hauffenovi šte. 105: „Lied beim Kranzbinden“ (str. 339), c) Lied, welches sowohl im Hause des Bräutigams als der Braut gesungen wird, da ihnen Geschenke im Golde dargereicht werden“, varijanta k Hauffenovi št. 108, str. 343. Obema pesmima sta pridejana tudi pismenonemška prevoda. — 5. (stran 283—286): Pismo Mihaela Wolfa Korytku dne 4. decembra 1838. — 6. (str. 289—292): Pismo z naslovom: „V. Klagenfurt. An die löbl. Buchhandlung des Pl. T. Herrn Ignaz Edlen v. Kleinmayr in Laibach“, nadpisom: „Für Pl. T. Herrn Emil Korytko zum Behufe der Herausgabe des beabsichtigten Werkes“ in podpisom: „Moosburg am 10. July 1838. U. J. Pfr“, ponatisnjeno pri dr. Franku (105—6). Po neki čudni kombinaciji je razrešil dr. Franko kratico „U. J. Pfr.“ v: „o. Josif Urkvart“ (102, 105). Seveda je to pismo Urbana Jarnika. — 7. (str. 293—296): Pismo Kopitarja Korytku z dne 11. julija 1838. — 8. (str. 297—300): Pismo Kopitarja Korytku z dne 24. julija 1838. — 9. (str. 301—304): Pismo „Ost und Westovega“ urednika Rudolfa Glaserja Korytku z dne 15. julija 1838. — 10. (str. 305—306): Pismo Glaserja Korytku z dne 4. decembra 1838. — 11. (str. 307—308): Konec Vrazovega pisma Korytku z dne 28. srpnja (julija) 1838. Prva polovica je vezana za 32 listov dalje (str. 373—374). To je ono ilirsko pismo, ki ga omenja Vraz v pismu Prešernu z dne 1. avgusta 1838 (IMK. XIX, 88—89). — 12. (str. 309—312): Pismo grofa Vladislava Ostrowskega Korytku z dne 3. decembra 1838, neomenjeno v Frankovem opisu; — 13. (str. 313—316): Pismo Gaja Korytku z dne 8. julija 1838, objavil dr. Franko (113—115). To je ono „zagonetno“ pismo, ki ga omenja Prešeren v pismu Vrazu z dne 19. julija 1838 (Letop. Mat. Slov. 1879, 162). — 14. (str. 317 do 320): Nedatovano pismo iz Prage. Podpis je odtrgan. Avtorja in datum pa izdaja s precejšnjo gotovostjo par okoliščin. Pisec se s Korytkom tiče, pozdravlja Prešerna in Kastelca, pravi, da je prišel preko Trsta, Benetk, Solnograda in Išla v Prago, da je bil kot neznanec po Korytkovem naročilu pri Čelakovskem in da ni treba sedaj Korytku ničesar drugega storiti nego Čelakovskemu „osebno pisati in svojo stvar neposredno predložiti“; v prvem pismu Čelakovskemu pa pravi Korytko, da mu je najavil „W. Szmid“ dovoljenje,

da sme pisati (Zvon XX, 621); Schmid pa se je zval ljubljanski trgovec, pri katerem je bil Korytko že ob prihodu v Ljubljano s 100 fl. akreditiran (IMK XIX, 9): pisec praškega pisma more biti torej le ljubljanski trgovec Schmid. Čelakovskemu je pisal Korytko v času, ko je, kakor trdi sam, bival že „čez 15 mescev v Ljubljani“ (Ljublj. Zvon XX, 622). Ker je prišel v Ljubljano 27. januarja 1837 (IMK XIX, 9), je pisal prvo pismo Čelakovskemu po vsej priliki maja 1838. Njegov praški korespondent mu pa javi, da je došel v Prago „zadnjega septembra“. To je moglo biti ob znanih razmerah le zadnjega septembra 1837. Schmid je pisal Korytku torej po vsej priliki kje v oktobru 1837... Dolgo razdaljo med Čelakovskega „dovoljenjem“ in Korytkovim pismom opravičuje Korytko sam s „trpkimi okoliščinami, ki mu niso dopuščale, da se okoristi takoj“ s tem dovoljenjem (Ljublj. Zvon XX, 622). — 15. (str. 321—324): Pismo kontrolorja Ivana Kapelleja z metliške komende nem. vit. reda dne 13. septembra. — 16. (str. 325—328): Pismo Vincenca Vouka iz Metlike dne 22. julija 1838. Dr. Franko je prevel „Möttling“: „iz Mosburga“ (102). — 17. (str. 329—333): Pismo župnika Jerneja Arka Korytku z Vodice dne 20. julija 1838. Dr. Franko je napravil „z Vodiz“: „z Vodja“ (102). — 18. (str. 333—336): Pismo Jožefa Orešnika, od 22. februarja 1838 kooperatorja v Hrenovicah, Korytku z dne 26. julija 1838. — 19. (str. 337—340): Pismo z opazko na čelu: „Aus Mangel des Raumes; am Schlusse; Gratz am 1. August 1837“. Dr. Franko ga je opisal takole: „List brez podpisa, pisan iz Gradca 1. avgusta 1837 ne ve se komu“ (str. 102). Toda konec pisma je pripisan na zadnji strani odzgoraj in ima tudi podpis: Stanko Vraz. To je tisto Vrazovo pismo Prešernu, o katerem je pisal Vraz Prešernu dne 19. novembra 1837: „Pričakujem odgovora na tisto dolgo svoje pismo, ki sem Ti ga poslal po gospodu Rudežu, ker bi rad vedel, ali in koliko se strinjaš z jezikoslovnimi principi, ki sem jih tam razvil“ (Letop. Mat. Slov. 1875, 164). — 20. (str. 341—2): Pismo Kopitarja Korytku z dne 12. sept. 1838. — 21. (str. 343—4): Pismo Andreja Dremla (dr. Franko je čital napačno Drenner), kaplana v Šmartinu pri Šmarni gori, Korytku z dne 28. julija 1838. — 22. (str. 345—350): Odgovor na Korytkova vprašanja v neohranjenem pismu z dne 3. junija 1838. Pismo ima datum: „Antignana am 19. Juli 1838“, pod katerega je pripisal Korytko: „bei Mitterburg“. Podpis je namenoma začečkan. Med tistimi, katerim se je Korytko 26. julija zahvalil za pošiljatve (gl. zgoraj str. 301), ni nobenega iz tega kraja. — 23. (str. 351—352): „Lied bey Hochzeitlichen

Apfelgeben iz Loškega potoka“, v Frankovem spisu neomejneno. Lastnoročen Korytkov z gajico pisan prepis enako naslovljene pesmi med gradivom iz Loškega potoka (glej skupino II. 1 b). Slovenski prevod nemškega nadpisa in opazk je pripisala z bohoričico Prešernova roka, in v tej obliki se nahajajo tudi v izdaji Korytkove zbirke (III, 56), izišle pod redakcijo J. Kosmača in M. Kastelca (Marn, Jezičnik XVI, 8). Ta pesem je bila tudi med pesmimi, priobčenimi Vrazu iz Korytkove zbirke (Vraz NPI XII), ker se nahaja Vrazov prepis v njegovi ostalini. (Štrekelj, SNP III, štev. 5390, str. 297; št. 5398, str. 300.) Redakcija Korytkovega prepisa je pač Prešernova. — 24. (str. 353—356): Pismo Čelakovskega Prešernu z dne 9. maja 1833, natisnjeno pri Franku (104—105) in od tam v novi izdaji korespondence Čelakovskega¹⁾. Pismo je odgovor na Prešernovo pismo z dne 29. aprila 1833 (Ljublj. Zvon II, 49—52), kjer je javil Prešeren Čelakovskemu, da bi rada izdala s Smoletom v Pragi zvezek slovenskih narodnih pesmi. Frankovi napaki: „St. Smole“ mesto „H(err) Smole“ in „Nova Pisanja“ namesto „Nova Pisarija“ je povzel tudi Bílý. — 25. (str. 357—360): Načrt Korytkovega o klica: „Den Freunden des Slaventhums in Krain; ein Slave aus Norden“, ki je izšel z datumom 10. junija 1838 v ljubljanskem „Illyrisches Blatt“ štev. 25. z dne 23. junija 1838 in pa v praškem listu „Ost und West“ štev. 58. z dne 21. julija 1838, ponatisnjen pri drju. Franku (92—94), ki je pa zamenjal datum članka z datumom objave. Načrt je na par mestih obsežnejši nego natisk. — 26. (str. 361—4): Listič z beležko Zoisove roke na prvi strani, neomenjeno v Frankovem opisu: „Alphabett der Handschrift im Vocab. Ital. Schiavo. Udine 1607.“ To je prepis pripisa na praznih listih Sommaripovega vokabularja (gl. Oblak, Letopis Mat. Slov. 1891, 67), nahaja jočega se sedaj v ljubljanski licejski knjižnici. Zois je pripomnil: „Der diese Zeilen geschrieben, scheint selbst nicht fest in Grammat. seiner Sprache gewesen zu seyn. Die Buchstaben sind gr. Theils aus dem cyrillischen und wenige glagolitische. — 27. (str. 365 do 368): Poljsko pismo grofa Jožefa Dunin-Borkowskega Korytku iz Lvova dne 19. maja 1838 s poštnim pečatom: „Laib(ach). 4. Jun(i)“, ponatisnjeno pri Franku (107—108). — 28. (str. 369 do 372): Poljsko pismo Borkowskega Korytku z Lvova dne 10. avgusta 1838, ponatisnjeno pri Franku (111—113). — 29. (str. 375

¹⁾ Korespondence a zápisky Frant. Ladislava Čelakovského. Vydal František Bílý II, str. 309—311. (Sbírka pramenů ku poznání literárního života v Čechách na Moravě a v Slezsku. Skup. II., č. 14.) V Praze 1910.

do 378): Pismo Korytka Glaserju z dne 6. oktobra 1838, tiskano pri Franku (115—117). — 30. (stran 379—382): Koncept poljskega pisma Korytka Borkowskemu brez data, ne vezan z drugimi, tiskan pri Franku (108—110). Pismo je odgovor na list Borkowskega z dne 19. maja 1838, prišedšega v Ljubljano dne 4. junija (glej zgoraj števil. 27), ker pravi Korytko v konceptu: „Tako je po prejemu lista sedem in odpisujem“, je moral nastati koncept ali še 4. junija 1838 ali pa kmalu pozneje.

(Dalje prihodnjič.)

A. Aškerc: Pesnitve. Peti zbornik. Pri Schwentnerju v Ljubljani 1910. 8°. — 268 str. Cena broš. K 4.—, eleg. vez. K 5.50, po pošti 20 h več.

Težko mi je pisati o Aškercu. Tako se mi godi, kakor da bi moral brez posebnega spoštovanja govoriti o človeku, ki sem ga nekoč odkritosrčno ljubil. Spominjam se ognjevitega, zvenečih besed in svetlih superlativov polnega slavospeva, ki ga je pred štirinajstimi leti prepeval Aškercu dvajsetleten mladenič. Slavospev je bil objavljen v „Ljubljanskem Zvonu“ in tisti mladenič sem bil jaz.

Kaj je bil takrat Aškerc mladim ljudem, vemo vsi, ki smo soživeli Mahničev boj zoper malomeščansko liberalno kulturo. Beseda o svobodni misli takrat ni bila puhel zvok; bila je resnično, kakor bi Aškerc rekel, „upesnitve vredna“. Mahnič je z brezobzirnim pogumom in — sadovi kažejo — z obilnim uspehom delal pot novi kulturi, ki naj bi temeljila edino in strogo na dogmah rimsko-katoliške cerkve ter prepajala ves slovenski narod. Zatorej je hotel pomesti z vsem, kar je bilo izraslo iz nejasne, plašljive in obzirne malomeščanske svobodomiselnosti; z vsem torej, kar se je do tistih časov moglo imenovati slovenska kultura. Naravno je, da ni mogel prizanesti ne romantiku Jurčiču, ne estetu Stritarju, niti pobožnemu Gregorčiču. Slepici so njegovo početje imenovali divjaško herostratstvo; on pa je natanko vedel, kaj da je hotel in moral hoteti: stara, po omlednem panteizmu dišeča kultura mu je bila na poti, udaril je torej po njenih najboljših glasnikih ter se ni menil za javkanje obzirnih estetov.

Kako se je na političnem in socialnem polju dobojeval ta kulturni boj, nam živo pričajo današnji časi. Na literarnem polju pa je šel razvoj vse drugo pot, nego si jo je bil Mahnič mislil: na mesto dozorele, v epigonstvu hirajoče liberalne romantike ni stopila rimsko-katoliška mistika, temveč je stopil čvrst, življenje poln in boja željan realizem. Njegov oče in poglavitni besednik je bil Aškerc. Mi smo slutili in čutili, da je v tem realizmu boj, življenje, razvoj in prihodnost. Pesem o svobodni misli, pa če jo je ponavljal Aškerc v stoterih oblikah in podobah, je bila takrat boj in življenje. Prav zato je bilo polno, krepko življenje tudi v pesniku samem; verzi so bili časih okorni in grapavi, časih skoraj banalni — kaj nam je

si mogel predstavljati boljšega človeka. Škoda je bilo samo, da ni ostal neveden, da ni mogel verovati v laž in da ni verjel resnici. Bil je romantik in v tem je bilo vse. Ljubiti je hotel iz vse duše, in kako je bil vreden ljubezni! Tako sva šla po poti navzdol, kjer so pred nama izginila bela krila gospodičen. Razumel sem to žejo, ki je pod njo omagovala njegova sanjava mlada duša. Pri tem niti čutil ni, da se je hotel napajati s solnčno svetlobo. Bil je dober človek, ampak dvomil je o vsem; zdi se mi, da je dvomil že o lastnih dvomih. Svet mu je dal toliko laži, da ni verjel že niti lastni svoji resnici. Sovražil je ženske, a ni mogel najti življenja in sreče izven njih. In ta človek je še iskal sreče v ljubezni, ko mu je sreča sama ponujala ljubezen.

Tako sva se razšla oni večer, krepko sva si stisnila roke in si obljubljala, da se o priliki zopet snideva.

* * *

(Dalje prihodnjič.)

Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani.

Dr. Fr. Kidrič.

(Dalje.)

IV. (Str. 383–398): *I.* (str. 383–394) Vrazov rokopis, označen v Frankovem spisu takole: „... obsega zbirko 67 slovenskih narodnih pesmi, prepisanih po njem (Stanku Vrazu) za tisk. Ta neveliki rokopis je bil poslan v Zagreb v tiskarno Ljudevita Gaja, da se natisne, in najbrž obenem s Korytkovim rokopisom zagrabljen, da se pošlje v dunajsko cenzuro. Na kak način je prišel ta rokopis v Korytkovo zbirko in ali so bile pesmi, ki jih je prepisal Stanko Vraz, objavljene v njegovi (Korytkovi) zbirki, tega ne morem takoj konstatirati“ (103). Stvar pa je precej drugačna. Listi Vrazovega rokopisa niso vloženi po vrsti, a so celota treh skupin: a) pesmi I–XVIII (str. 393–394; 387–388) z nadpisom „Narodne pesni slovenske“ (str. 389) in s pripisom „Opomb“ ter nedatiranega Vrazovega pisma Prešernu (str. 388, konec in podpis str. 393 spodaj); b) pesmi XIX–XXXVI (str. 383–386) z nadpisom „Narodne pesni“; c) pesmi XXXVII–LXVII (stran 389–392) z nadpisom: „Narodne

pesni“ (str. 389). Vrazovo pismo je odgovor na Prešernovo pismo z dne 4. marca 1837, kjer je poročal Prešeren Vrazu: „Grof Auersperg... me je večkrat vprašal, ali si že poslal narodne pesmi“. (Letopis Mat. Slov. 1877, str. 159—160.) Na to svoje pismo se je pozival Vraz v pismu Prešernu z dne 2. aprila 1837: „Dobrotljivosti gospodu Serticha sem vsilil pri njegovem odhodu za Tebe pismo, kateremu je bilo pridejanih objednem 18 pesmi... Temu pismu prilagam nadaljevanje od 19—67“ (Anastasius Grüns Werke V, izd. Castle — Prijatelj, str. 16). Pismo samo ni datirano, pač pa namiguje v njem, da je napravil prejšnjega dne izpit pri prof. Schreinerju in da ga je prejšnjega dne povabil Vukotinović za Veliko noč (l. 1837. je bila dne 26. marca) v Zagreb. Vukotinovičevega vabila sicer med Vrazovo korespondenco ni,¹⁾ a ker se prvi semestralni izpit ni smel delati pred prvo polovico marca²⁾, je moralo nastati Vrazovo pismo med 16.—26. marcem 1837. Iz vsega pa sledi, da so to pesmi, ki jih je poslal Vraz Prešernu za Grüna. Grün jih je vrnil Prešernu in ta jih je izročil Korytku.³⁾ — 2. (str. 395 do 396): List Korytkove roke, neomenjen v Frankovem opisu: „ad pagin: 4 des 5. Heftes eine reine Abschrift für den Druk(!) —. Lepo poje černi kos“. Za pesmijo, ki je pisana v gajici, sledi opomba: „Es ist ein der aeltesten Lieder“, podprta z doslovnimi prepisi onih odstavkov na XIX., 211., 227., 229., 230. in 231. strani Petretičevih „Szvetih Evangeliomov“, kjer se omenjajo narodne pesmi, med njimi tudi „Lepomi poje cherni kofz“ (str. 231). Pesem je dobil Korytko v „Narodnih pesmih slovenskih“, katere je prepisal Vraz za Grüna (št. IX.; gl. zgoraj št. 1). V Korytkovi zbirki ni izdana, pač pa v Vrazovi (NPI, str. 129—130). — 3. (str. 897): Listič s Korytkovimi izpiski o poljskem kralju Boleslavu II. iz Valvasorjevega dela „Topographia Archiducatus Carinthiae...“ 1688, str. 155; neomenjen v Frankovem spisu.

V. Ta zadnji oddelek zbornika je opisal dr. Franko takole: „Ostali del Korytkove rokopisne zbirke, str. 399—427, je sešitek 14 listov formata male četvorke, v katerem se nahaja na str. 401—404 list, pisan s svinčnikom z roko Jožefa Dobrovskega, najbrž prof. Vodniku, na str. 409—410, 413—414, 417—419 in 421—424 pa izpiski iz starih rokopisov in tiskov v slovenskem in cerkveno-slovenskem

¹⁾ Gospodu prof. dr. F. pl. Šišiču za pojasnilo hvala!

²⁾ Unger Wilh., System. Darstellung der Gesetze über die höheren Studien, Wien 1840, II, 125.

³⁾ Več gl. Časopis za zgodovino in narodopisje VII, Vrazov zvezek.

jeziku iz XV.—XVI. stoletja. Izpisi so pisani kje ob koncu XVIII. ali XIX. stoletja z eno roko, tenkim in ravnim latinskim pismom, žal, že precej obledelim, zlasti na mestih, ki so pisana s cinobrom, a pismo, pisano s svinčnikom in v nemškem jeziku, nahajajoče se v začetku teh izpiskov, ima datum 12. marca 1810. l.“ (103). — Liste od strani 405. dalje si je dr. Franko iz neznanih mi vzrokov pridržal. Domnevam, da obsegajo Zoisove notice. Trije listi, ki se nahajajo še v zborniku, a niso bili z drugimi deli vezani v knjigo, vsebujejo namreč res odlomke Dobrovskega pisem, a jih ni pisala roka Dobrovskega, ampak roka Zoisova. In pisma sama niso bila naslovljena Vodniku, ampak Kopitarju. V opazki k datumu pisma, ki je na čelu izpiskov, je to tudi izrecno povedano: „Dobr(ovský) in Brief ad Kop(itar)“. To so ekscerpti iz pisem Dobrovskega Kopitarju z dne 12. marca 1810 (= Istočniki I, str. 128, vrsta 8, — str. 129, vrsta 2.) in pa z dne 6. marca 1810 (= Istočniki I, str. 111, vrsta 11—20; str. 114, vrsta 14 — str. 115, vrsta 19; str. 119, vrsta 32 — str. 120, vrsta 23; str. 122, vrsta 33 — str. 123, vrsta 15). Kopitar je pošiljal namreč prva leta Zoisu pisma, ki jih je dobival od Dobrovskega (prim. Istočniki I, str. XXV. in 71). Tako mu je poslal tudi ti dve pismi, in Zois si je izpisal mesta o stari zgodovini Slovanov, ki so ga posebno zanimala, originala pa potem vrnil.

Izmed vprašanj, kako so prišli v ta zbornik komadi, ki jih ni pisal Korytko sam in ki tudi niso bili njemu namenjeni, ostane nerešeno le vprašanje, kako so prišli sem odlomki Zoisove ostaline: Zoisovi lastnoročni ekscerpti pisem Dobrovskega Kopitarju (skupina V), morda tudi Kopitarjev lastnoročni ekscerpt iz pisma Zupanu (skupina II, 2) in Vodnikov avtograf (skupina III, 1).

Usoda v slovensko literarno zgodovino spadajočega dela Korytkove ostaline pa ostane še vedno precej nepojasnjena. Videti je, da so dali po Korytkovi smrti njegovi starši v Ljubljani iz njegove literarne ostaline prodati, kar je hotel kdo kupiti, in da je kupil tudi Blaznik Korytkovo zbirko narodnih pesmi šele sedaj. Tako bi se dalo sklepati vsaj iz odstavka v pismu Trstenjakovega ljubljanskega korespondenta: „Da je Vaš prijatelj Emil Korytko umrlo, vam jurve znato ... Njegove sakupljene narodne krajinske pësme kupio jest sada naš tiskar Blaznik, koi je skoro natisnut dat će“ (Trstenjak Cafu 9. III. 1839, Zbornik Mat. Slov. II, 220). Ali je ta vest resnična? — Blaznik si je v svoj „Arbeits-Buch“ zabeležil pri vseh snopičih Korytkove narodne pesmi kot „Mein Verlag“,¹⁾ kar kaže, da Blaznik

¹⁾ G. dr. Šlebingerju za poročilo hvala!

zbirke res ni le natisnil (prim. IMK XIX, 79), ampak tudi založil. Še pred Blaznikovim natiskom prvega zvezka je priobčil nekdo iz Korytkove zbirke nekoliko pesmi tudi Vrazu, ki je sprejel izmed poslanih v svojo knjigo „Rejenko“ (NPI, XII, 203).

Z gotovostjo se sme trditi, da je kupil po Korytkovi smrti njegovo zbirko narodnih noš dr. Crobath (Carniolia z dne 1. I. 1844, str. 4). Koliko slik je bilo v zbirki takrat, se natanko ne ve: Vraz je poročal dne 17. maja 1841 iz Ljubljane, da od narodnih noš „ostavio je Korytko više šestdeset gotovih listah nakon sebe“ (Danica Ilirska 1841, str. 101). Kordesch je pisal leta 1844., da obsega zbirka „nad 80 slik“ (Carniolia 1844, str. 4); v kranjskem „Rudolfinu“, kamor so prišle slike vsled nakupa deželnega odbora iz zapuščine Lujize Pesjakove, ki jih je podedovala po svojem očetu dr. Crobathu, pa se jih nahaja le 70 (IMK XIX, 85).

Dr. Crobath pa je dobil obenem s slikami tudi neke tekste. V Vrazovem imenu je izprosil Rudež pri dr. Crobathu „vse zbirke pokojnega Korytko“ ter jih poslal Vrazu, da jih „da prepisati“. Proti domnevi, da bi bile med temi „vsemi zbirkami“ tudi zbirke narodnih pesmi (prim. IMK XIX, str. 80), pa ne govori Blaznikova zaloga, ampak tudi Vrazovo pismo dr. Chrobathu z dne 24. marca 1843, s katerim se zahvaljuje Vraz za pošiljatev Korytkove ostaline o običajih in navadah prebivalcev Kranjske“ ter se opravičuje, da je zadržal rokopise tako dolgo pri sebi, češ: „Imel sem toliko drugega nujnega opravila, da sem moral prepustiti prevajanje drugim mlajšim rokam, ki pa so svojo nalogo tako slabo rešili, da sem se pri primerjanju z matico prepričal, da je treba začeti stvar z nova, ker je bil prevod popolnoma napačen, in ta posel sem začel potem sam“ (Kres III, stran 427 – 428). Ali se ni ohranilo morda kaj teh prevodov v Vrazovi ostalini?

Pri zadnjih 5 podobah muzejske zbirke so zaznamovani posamezni deli obleke s črkami, in dr. Prijatelj je suponiral radi tega tekst in sklepal, da je našel morebiti tudi Kordesch slovenska imena kranjskih noš, ki jih je vplel v tekst k dvanajstim l. 1844. v „Carnioliji“ objavljenim slikam te zbirke, v Korytkovi zapuščini pri dr. Chrobathu (IMK XIX, str. 86). Tudi naš zbornik Korytkove zapuščine ima zbirko takih imen (str. 9–17); da pa to ni tekst, na katerega se sme sklepati radi tistih črk, za to govori razen drugih okoliščin tudi ta, da so zaznamovani tukaj deli obleke s številkami.

K pošiljatkam, omenjenim v Korytkovih tiskanih oglasih, se pridružuje še par komadov, o katerih se da z gotovostjo sklepati,

da jih je Korytko dobil, drugi so mu bili obljubljeni, a v našem zborniku jih ni. Dne 22. julija 1838 piše Korytku Vouk (gl. zg. skup. III, 16), da mu pošilja obenem majhno skico Pokupljanov. Dne 26. julija mu piše Orešnik (gl. zg. skup. III, 18), da mu pošilja lastni opis običajev in obredov Hrenovčanov in pa prepis slovenskega opisa Trnovčanov, ki mu ga je poslal neki tamošnji kmečki prijatelj. Dne 28. julija 1838 je obljubil Vraz Korytku, da mu pošlje svoje opazke o slovenskih „starodavnostih, t. j. o narodnih običajih, pučnih mnenja, o ostancih praslavjanskoj bogo-, bajo- i zvezdoslovja i ostalih narodnih stvarih“ (gl. zg. skup. III). Andrej Dremel pravi v pismu z dne 28. julija 1868 (gl. zg. skup. III, 21), da pošilja obenem prinos k zgodovini Kranjske. Dne 13. septembra 1838 pošilja Kapelle (gl. zg. skup. III, 15) „ponižni članek“ in dostavlja: „Pesmi zbiram tuintam; kakor jih dobim, vam jih pošiljam“. Dne 20. julija je obljubljal Korytku Arko (gl. zg. skup. III, 17): „Pri najboljši volji še Vaši želji ne morem tako hitro ustreči, ker je sedaj pri meni veliko poljsko delo na vrsti, in ne morem stopiti z ljudmi v nikako familijarno razmerje“. Dne 8. novembra 1838 pa je sporočil Korytku Wolf (gl. zg. skup. III, 3), da mu hoče izročiti neka gospa oskrbnica v Poljanah pri Kočevju osebno več gradiva, zase pa je dostavil: „Upam, da mi prepíše gospod Andrej Lackner v kratkem čarovniški proces in pa seznamek krajev, kjer prebivajo Kočevci, na kar bom nemudoma ustregel Vaši želji.“ Ali se torej res ne da najti v kranjskem deželnem muzeju morda le še kaj več nego samo slike?

Dobršen del Korytkove literarne ostaline je prišel gotovo v roke njegovim gališkim sorodnikom. Na ta način je nastal tisti sedaj izgubljeni Korytkov zbornik, ki ga je videl pri dr. Maksu Gumplo-wiczu prof. dr. G. Krek in ki je obsegal razen Korytkovih pisem sorodnikom zlasti mnogo stvari iz Prešernovega peresa (Prešernov Album str. 748—753). Kot dediščina Korytkovih sorodnikov so prišli v Galicijo pač tudi komadi sedaj Kristanovega zbornika Korytkove ostaline, ki nima s Gumpłowiczevim, kakor ga je opisal dr. Krek, ničesar skupnega.

Izvirne Korytkove pesmi so se našle doslej v dveh rokopisnih zbirkah: med Prešernovo ostalino se nahajajo tri (Letopis Mat. Slov. 1875, 156), v posesti g. P. pl. Radicsa pa zvezek Korytkovih poljskih pesmi (Radics, Frau Musica in Krain 40—41).

(Dalje prihodnjič.)

Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani.

Dr. F. Kidrič.

II.

o je prestopil Korytko, menda jeseni l. 1832., z Lvovske gimnazije na licej, začel se je v Lvovu ravno uveljavljati nov tip mladih poljskih etnografov. Avgust Bielowski je prevajal že od leta 1830. srbske narodne pesmi in izdal leta 1833. prevod „Pohoda Igorja na Polovce“ (Ottův Slovník naučný IV, 28). Vaclav Zaleski je zbiral „Polske in ruske pesni gališkega naroda“, ki so izšle leta 1833. Istega leta je prišel na Lvovsko univezo Žegota Pauli, ki je po končanih gimnazijskih študijah potoval po Galiciji in zbiral gradivo za „Pesni poljskega naroda v Galiciji“ (1838) in „Pesni ruskega naroda v Galiciji“ (1839—1840) (Ottův Sl. n. XIX, 337). Mimogrede se je bavil z narodno pesmijo tudi brat pesnika grofa Aleksandra Dunin-Borkowskega, grof Jožef Dunin-Borkowski, helenist, ki je bival od leta 1830. skoro stalno v Lvovu.¹⁾ Leta 1833. se je naselil v Lvovu za dobo enega leta navdušeni etnograf Kazimir Ladislav Woicicki, ki je bil izdal že l. 1830. „Narodne prislovice“ in se mudil kratko poprej med Slovaki in ogrskimi Srbi. V Lvovu je postal dom Woicickega središče literatov, kjer so se čitali novi duševni plodovi.²⁾ Etnografi so potegnili v sfero svojih zanimanj tudi pesnike: Lucijan Siemieński n. pr., ki se je nastanil leta 1835. v Lvovu, je prevedel Kraljedvorski rokopis.³⁾

Woicicki, brata Borkowski in Siemieński so bili osebni prijatelji Korytku,⁴⁾ ki se je pač že v Lvovu bavil s poezijo in zahajal gotovo tudi v literarno družbo pri Woicickih. Tu se je mogel seznaniti še globlje s stremljenji Lvovskih etnografov, če mu niso bila že od drugod znana. Pod vplivom miljeja je jel utirati Korytko smer

¹⁾ Pisma Józefa hr. Dunin-Borkowskiego I. (Lwow 1856 I.—XXIII.).

²⁾ Kazimierz Władysław Woycicki, Biblioteka Warszawska 1888, wrzesień, 338.

³⁾ Tarnowski, *Historja literatury polskiej* V, 193, 210—211.

⁴⁾ Korytko Borkowskemu 1838, ZNTŠ LXXXVI, 110.

svojim znanstvenim interesom že pred spomladjo 1834, ko so ga aretirali v Lvovu kot dvajsetletnega slušatelja drugega letnika filozofije (IMK XIX, 3) na podlagi dokazov, da je sodeloval pri „društvu s političnimi nameni“ (ZNTŠ LXXXVI, 118—119).

Pred preiskovalno komisijo sta zagovarjala Korytko in njegov drug Jožef Duniecki neka inkriminirana mesta v pismih z izjavo, da sta hotela izdati „statistično delo o Galiciji“ ter pozvati k sotrudništvu tudi Bielowškega, Aleksandra Borkowskega in študente Paulija, Zarewicza, Jakubowicza in Fedorowicza (ZNTŠ LXXXVI, 119). Štiri leta po aretaciji je poročal Korytko tudi Čelakovskemu, da je nabiral že „več let.. v Poljski med narodom vsakršne vesti o uporabi raznih zdravil v bolezni, o čarah, o zagovarjanju ter vražah, ki naj bi ozdravile hude bolezni, pred vsem drugim pa o zeliščih, katerim pripisujejo zdravilno moč“, in da je pomnožil „v Poljski zapričeto delo s podobnim iskanjem v Rusiji“ (Zvon XX, 623—624). Res je sicer, da so pomenila dotična inkriminirana mesta čisto kaj drugega, umljivo je tudi, da je Korytko v prvem pismu Čelakovskemu obseg in pomen svojih znanstvenih stremljenj pred aretacijo pretiraval, nekaj jedra pa se sme v teh izjavah gotovo iskati: Korytko se je zanimal še pred aretacijo za folkloro svojega naroda in začel po vsej priliki nabirati v Galiciji in na ruskem Poljskem že tudi gradivo. Tudi ruski jezik mu je bil kolikor toliko že znan.¹⁾ Z navdušenjem za poezijo, zlasti za Mickiewicza (IMK XIX, 88), in z obzorjem poljskega etnografa-začetnika je prišel Korytko dne 27. januarja 1837 v Ljubljano (IMK XIX, 9), ko je politična oblast po skoro triletni preiskavi ukrenila, da se naj internira za kazen v kakem mestu notranje Avstrije. Kako je začel v Ljubljani uporabljati obilico prostega časa? Sam je zatrjeval Čelakovskemu, da se je že od svojega prihoda v Ljubljano „s pomočjo dobrega prijatelja dr. Prešerna in drugih trudil nabirati vesti, tikajoče se navad, običajev, noš, vraž i. t. d.“ kranjskega ljudstva (Zvon XX, 623), in tudi v prostem zasnutku svojega prvega oglasa je imel pasus, da „nabira že od svojega prihoda na Kranjsko neprenehoma vse mogoče notice, hoteč spoznati поблиže notranjost slovanskega ilirskega naroda“ (ZNTŠ LXXXVI, 92).²⁾ Toda prvo trditev je napisal Korytko maja, drugo pa junija leta 1838., zato jima za dobo od februarja 1873

¹⁾ Prim. Korytko Borkowskemu 4. VI. 1838, ZNTŠ. LXXXVI. 110.

²⁾ Prim. tudi Kopitar Vuku 12. VII. 1838, Vukova perezpiska I. Beograd 1907 472.

pa do aprila 1838 ne gre veljava svedokov, katerim se mora čisto doslovno verjeti.

Izmed svojih novih someščanov je poznal Korytko do prihoda v Ljubljano osebno menda le svojega bivšega profesorja ekonomije Hlubeka ter prej v Lvovu službujočega državnega knjigovodjo Regulo, a tudi po imenu poleg trgovca Schmid¹⁾ najbrž le še kakega višjega dostojanstvenika. O literarnih in kulturnih stremljenjih Slovencev je bil slišal do takrat pač kvečjemu kaj zvoniti. Naključilo pa se je, da se je seznanil razen z vsemi ljubljanskimi družabni ton dajajočimi krogi že prve dni tudi z dvema slovenskima literatoma: s Kastelcem v licejski knjižnici²⁾, v hiši dr. Chrobatha, kjer se je kot gospenji rojak v kratkem podomačil³⁾, od aprila obedoval,⁴⁾ a od 3. julija do 6. decembra 1837 tudi stanoval,⁵⁾ pa s Prešernom,⁶⁾ takrat že Chrobathovim koncipijentom in vsakdanjim gostom v družini.⁷⁾ In že po prvih srečanjih so se razvili odnošaji med štiriindvajsetletnim živahnim⁸⁾ poljskim poetom-etnografom in trinajst let starejšim resnim slovenskim pesnikom v tako „čisto posebne prijateljske razmere“,⁹⁾ da je jel zahajati Prešeren še večer za večerom na Korytkovo stanovanje.¹⁰⁾

Prve mesece se je ukvarjal pač zdaj s tem, zdaj z onim, za kar se mu je ponudila priložnost. Par ur je predsedel vsak dan pri štitvu, v licejski in Čopovi knjižnici ali v kazinski čitalnici.¹¹⁾ Kaj je čital? Početkoma je iskal pač v prvi vrsti vesti in del o svoji Poljski, a ker mu teh ni prišlo mnogo pod roko, se je ustavljal tudi pri drugih predmetih. Že prvi mesec se je začel učiti pri Prešernu slovenščine, sam pa poučevati svojega učitelja v poljskem jeziku;¹²⁾ pobudo je dobil menda od Prešerna, ki je poskušal kmalu prevajati

¹⁾ polic. ravn. Sicard guvernerju Schmidburgu 20. II. 1837, IMK XIX, 9—10.

²⁾ o. c. 19.

³⁾ Lujza Pesjakova. Iz mojega detinstva. Zvon VI, 676—679.

⁴⁾ Sicard Schmidburgu 6. V. 1837, IMK, 11.

⁵⁾ Sicard Schmidburgu 18. VII. in 30. XII. 1837, o. c. 12, 13.

⁶⁾ Sicard Schmidburgu 20. II. 1837, o. c. 10

⁷⁾ Prim. Lujza Pesjakova, Zvon VI, 673; Ernestina Jelovšek. Spomini na Prešerna. Ljubljana 1903, 17.

⁸⁾ L. Pesjakova, Zvon VI, 676.

⁹⁾ Sicard Schmidburgu 1. II. 1839, IMK XIX, 23.

¹⁰⁾ Sicard Schmidburgu 20. II. in 18. III. 1837, o. c. 10, 11.

¹¹⁾ Sicard Schmidburgu 20. II. in 6. V. 1837, l. c.

¹²⁾ Sicard Schmidburgu 20. II. in 28. III. 1737. l. c. Prešeren Vrazu 10. III. 1837. Letopis Mat. Slov. 1877, 160.

iz poljščine v nemščino¹⁾ in je do maja poljski kolikor toliko že tudi govoril,²⁾ pač ne gladko, kakor se tudi Korytko ni navadil nikdar gladke slovenščine.³⁾ Jezikovni pouk je spremljalo pač tudi razmotrivanje poljskih in slovenskih literarnih razmer in pa skupno čitanje poljskih in slovenskih spisov, izmed prvih zlasti Mickiewicza. Marca se je začel učiti še angleškega umetnega slikanja⁴⁾ in tudi par izvernih pesmi se je porodilo v tej prvi dobi.⁵⁾

Razvedrila je iskal seveda najčešče v Chrobathovi družini, kjer se je „otrokom takoj prikupil, kajti prav po otročje je znal vesel biti in igrati se ž njimi ter tekati in skakati po vrtu.“⁶⁾ Tuintam, zlasti ob nedeljah, je kegljal na Chrobathovem vrtu z dr. Chrobathom, Horodyńskim in kanonikom Jerinom, katerim se je pridružil včasih še Prešeren. Zalezoval pa je tudi — ljubljanska dekleta. Bilo je maja meseca, ko se je splazil za Chrobathovo pasterno Ano Jelovškovo na vrt ter jo napadel kakor blaznik. Ona je klicala na pomoč, praskala ga, grizla in tudi mali Evgen se je drl na vse grlo, videč, da vleče Korytko njegovo „Neti“ v lopo; tedaj pa se prikaže Prešeren in reši Chrobathovo „kratkokrillko“, za katero se je bil začel ravno tudi sam nekoliko bolj zanimati . . .⁷⁾

Pred vsem zabavi so veljali tudi prvi izleti aprila, maja in junija, več krajših v ljubljansko okolico, eden daljši v Idrijo, večinoma v spremstvu Horodyńskega, Chrobatha in Prešerna;⁸⁾ preoblečeni policaj, ki je nadzoroval interniranca na vsakem izletu,⁹⁾ ni opozarjal v poročilih svoji oblasti na nobeno posebnost teh ekskurzij, ki jih je moral Korytko sredi leta vsled višje prepovedi sploh čisto opustiti.¹⁰⁾

Literarne korespondence iz Ljubljane precej časa, kakor vse kaže, ni iskal, čemur pač ne tiči vzrok samo v okoliščini, da je imela ljubljanska poštna uprava nalog, odpravljati vsa pisma, ki bi

¹⁾ Glej niže —.

²⁾ E. Jelovšek, Spomini 18.

³⁾ L. Pesjakova, Zvon VI, 678.

⁴⁾ Sicard Schmidburgu 28. III. 1837, IMK XIX, 11.

⁵⁾ J. Bleiweis, Letopis Matice Slov. 1875, 156; A. Žigon, Zbornik Mat. Slov. V, 150.

⁶⁾ L. Pesjakova, Zvon VI, 676.

⁷⁾ E. Jelovšek, Spomini 17—18.

⁸⁾ Korytko očetu 16. IV. 1837; Sicard Schmidburgu 6. V. in 27. VI. 1837, IMK XIX, 11, 12.

⁹⁾ I. c. in L. Pesjakova, Zvon VI, 677.

¹⁰⁾ Dun. polic. predsednik Sedlnitzki Schmidburgu 14. VII. 1837. IMK XIX, 12,

jih Korytko pošiljal, najprej na Dunaj, pri pismih pa, ki bi jih prejemal, izpisati kraj oddaje, dan prejema in vse druge notice z adrese (IMK XIX, 8), kajti tudi Korytko se je skrival za hrbet kakega dobrega prijatelja, da ni figuriral na pošti vedno kot pošiljalec ali prejemalec svojih pisem. Tako za ovinkom je začel pisati tudi takrat v Gradcu živečemu zadnjemu poljskemu maršalu grofu Ladislavu Ostrowskemu, najbrž sicer že junija,¹⁾ toda začetkoma po vsej priliki le kot rojaku. Jeseni je pač že skušal dobiti stik razen z rojakom generalom Janom Skrzyneckim, ki se je bil nastanil po usodnem izidu poljske vstaje za nekaj časa v Pragi (Ottáv Sl. n. XXIII, 317), tudi še s češkim poetom in etnografom Františkom Ladislavom Čelakovskim: trgovca Schmida, odpravljajočega se v Prago, je poprosil, naj se informira o Skrzyneckem, izposluje mu pri Čelakovskem dovoljenje za korespondenco ter mu nabavi neko češko knjigo „Sni“. Schmid je ustregel njegovi želji in mu javil, menda oktobra, glede Čelakovskega čisto povoljen uspeh: „Če Ti nisem poslal do sedaj niti o sebi niti o izročni mi komisiji nika-kega poročila, se ni zgodilo iz pozabljivosti ali malomarnosti proti Tebi, ampak okoliščina, da sem moral dolgo iskati, predno sem našel stanovanje gospoda Czelakowskega in mogel govoriti ž njim samim, me je ovirala, da Ti nisem, moj predragi, poslal nikake vesti o vsem tem, kar sem moral poizvedeti v Tvojem interesu. Šele pred par dnevi se mi je posrečilo, da sem spoznal tega cenje-nega gospoda. Iznenaden je bil, ker je videl, da ga upotreblja (sich verwenden zu sehen) nepoznanec za nepoznanca, veselilo ga je pa tem bolj, da se ljudje tako trudijo ga poznati. Za sedaj sem seznanil Tebe ž njim in njega s Tvojo željo, zato Ti ni treba storiti sedaj ničesar drugega, nego mu osebno pisati in svoj predlog (Vortrag) neposredno predložiti. Čuti se po Tvojem prijaznem predlogu zelo počaščenega in pričakuje samo Tvojega prvega pisma, da Ti poda sam to izjavo. Od njega sem tudi zvedel, da ne biva general Skrynecki več v Pragi, ampak da stanuje po letu navadno v Karlovih varih ali Toplicah in da je sedaj preko zime najbrž v omenjenem kopališču. Radi omenjene češke knjige „Sni“ sem poizvedoval i pri gospodu Czelakovskem i v Neureutterjevi knjigarni, ki se peča zlasti s slovanskimi deli, posebno pa češkimi spisi. Prvi mi je namignil, če ni izšla pod naslovom: Mágawý sen od Hinka iz Podiebrada in če ne meniš morda te, ker mu ni pod tem kratkim na-slovom znano nobeno tako delo, v knjigarni pa so zopet menili,

¹⁾ Prim. članek „Vraz in Korytko“ ČZN VII, Vrazov zvezek.

če ni izšla morda pod naslovom *Sni otcow?* Ker nisem mogel dati pritrdilnega odgovora niti v tem niti v drugem slučaju, bo najbolje, da mi javiš, moj ljubi Emil, kako se glasi pravzaprav popolni naslov te češke knjige. Brez odlašanja Ti jo potem nabavim, če bo le mogoče“ (Kor. O 317—319). Toda takrat Korytku „trpke okoliščine... niso dopuščale, okoristiti se takoj“ z dovoljenjem Čelakovskega.¹⁾ Zato pa se je začel koncem 1837 ali začetkom 1838 bližati vodji ilirizma: naročil si je za leto 1838. „Danico“ in pisal zaporedoma troje pisem Gaju, a ker ni dobil niti „Danice“ niti odgovora,²⁾ je moral misliti na posredovalce. Najbrž v tem času si je začel dopisovati z začasnim suplentom na graški stolici filozofije Miklošičem, skoraj gotovo po posredovanju Ostrowskega, kjer je bil Miklošič domači učitelj in slišal že prej podrobnosti o poljskem internirancu v Ljubljani.³⁾ Pač Miklošiču je bil pisan tudi Korytkov list v Gradec, menda koncem februarja ali začetkom marca 1838, kjer je prosil takrat še graškega jurista v drugem letniku *Vraza*, naj piše Gaju, je li dobil Korytkova pisma in naročnino za „Danico“. ⁴⁾ Vraz, ki mu je bil znan Korytko že prej iz pisma Prešernovega ⁵⁾ in pa iz Miklošičevega pripovedovanja,⁶⁾ je 11. marca prošnji ugodil, in nato je Gaj Korytku odgovoril in mu pošiljal tudi „Danico“. ⁷⁾

Za Korytkovo namero, da začne s Čelakovskim korespondirati, je tičala še pač želja, da ga poprosi kakega literarnega sveta in podpore. Ker pa je bil med tem vložil prošnjo za pomiloščenje in upal, da bode obhajal pust leta 1838. že v domovini (IMK XIX, 13), je s pismom odlašal. Videti je torej, da je imel sicer res vsaj že jeseni 1837 kak določen znanstven načrt pred očmi, da pa vendar še ni bil prav razpoložen se dela resno lotiti: za „statistično delo v Galiciji“ je manjkalo v Ljubljani pripomočkov, za nabavo teh pripomočkov iz domovine ali za prikrojitev načrtov novi okolici pa radi trdnega pričakovanja pomiloščenja — še volje. Vsekakor pa kaže povpraševanje po čeških „Snih“ in naročba „Danice Ilirske“, da se je bil krog Korytkovih interesov v Ljubljani že izdatno razširil, kljub posebnostim kranj-

¹⁾ Korytko Čelakovskemu maja 1838, Zvon XX, 623—624.

²⁾ Vraz Gaju 11. III. 1838, Gradja VI, 317.

³⁾ Prim. „Vraz in Korytko“, ČZN VII, Vrazov zvezek.

⁴⁾ Vraz Gaju 11. III. 1838, Gradja VI, 317.

⁵⁾ Prešeren Vrazu 4. III. 1837, Letopis Mat. Slov. 1877, 159—160.

⁶⁾ Prim. Vraz Prešernu 4. XI. 1837, Džla V, 464.

⁷⁾ Prim Gaj Korytku 8. VII. 1838, ZNTŠ LXXXVI, 115.

skega literarnega ozračja, kjer so se srečavala s stremljenjem par posameznikov, „da bi obrnili zanimanje olikanih slojev na (slovenski) deželni jezik in da bi zainteresirali te sloje za njegovo izobrazbo“, ¹⁾ že delj časa gesla ilirizma, a bil je utonil dne 6. julija 1835 s Čopom najsposobnejši mož, ki bi bil mogel oploditi načelo Čebeličarjev z gesli ilirizma in strniti obe struji v primernem času v eno, za slovenske razmere edino primerno smer.

Mentorja Čebeličarjev Čopa je bil opozoril Kopitar že spomladi 1833, da se trudi Gaj, dobi ti privilegij za hrvaški časopis, ²⁾ brat Janez, jurist na Dunaju, pa ga je 17. junija 1834 obvestil, kdo je Gaj in kake liste obeta: „En drug Šlovan — Hrvat Gaj je bil pred enim tedni tukej. On bo perpushenje dobil ene horvatlike novize pol politike pol litterature na svitlobo dajati, en mlad, prav uzhen ino otêfan mosh, okoli 26 let star, vezhi del od fvojiga pre-moshênja shivi. On je Pravizo vun djal. Njegove Novize bo f zhefko ortografijo natisval, katero, kakor pravi, bodo horvatje radi gori vseli“ (Preš. Album 765). V velikih počitnicah istega leta je bil Vraz v Ljubljani ³⁾ ter je pri „Čebeličarjih“ gotovo tudi za Gajeve liste agitiral, saj jim je nabiral na Štajerskem že od jeseni 1833 naročnikov in hotel kmalu potem, ko so začele z novim letom 1835 izhajati „Novine horvatzke“ in „Danicza Horvatzka, Slavonzka, Dalmatinzka“, vprašati Kastelca, „kaj v Ljublani sodijo od Gajevih novin“ (Děla V, 148): zdi se torej, da je prihajal kak eksemplar „Danice“ in „Novin“ že od početka v Ljubljano. ⁴⁾ Malo nerodno je bilo, da je bila „Danica“ samo priloga „Novin“: za politični list se je morala plačati kolkovina, kar je povzročilo, da so stale „Novine“ s prilogo v Avstriji namesto 8 — celih 14 gld. srebra. ⁵⁾

Češki pravopis, ki ga je Gaj polagoma uveljavljal v svojih listih, je priporočil že štiri leta pred izidom prvih „Novin“ in „Danice“ v „Kratki osnovi“ tudi Štajercem, Krajncem i Korošcem (22—23), leta 1832. je opozarjal na eventualnost slične rešitve iz slovenske pravopisne mizerije Čelakovsky, ⁶⁾ dve leti pozneje je navdušil Gaj na Dunaju za svoj nazor tudi Janeza Čopa, da je pisal

¹⁾ Čop Kopitarju 13. V. 1830, Zbornik Mat. Slov. V. 97.

²⁾ Čop Čelakovskemu 14. III. 1833. Zbornik Mat. Slov. VI, 182.

³⁾ Vraz Knupležu 6. I. 1835, Prešernu 15. XII. 1840. Děla V, 136, 200.

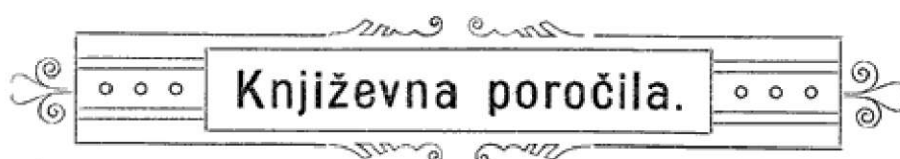
⁴⁾ Rešiti bi mogel vprašanje tisti, ki se mu posreči dobiti v roko Gajev „Imenoslov, iliti Katalog vsih skupa 99. Predbrojnikov“, na katerega opozarja „Danica“ 6. VI., 1835 str. 88..

⁵⁾ Ravnikar Gaju 24. XI. 1838, Zagreb. vseuč. knjižnica.

⁶⁾ Časopis Českého Museum 1832, str. . . Illyr. Blatt 1833, str. 24.

17. junija 1834 bratu Matiji: „Kai rēzhēfh, ali bi fe ne moglo to (= uvedba „Zhefke ortografie“) tudi per naf s zhafama narediti. Ali bi ne blo boljſhi, de bi fe mi v' ortografii drugim ſlovenam blishali?“ (Preš. Album 765); toda Gajeva „Kratka osnova“ je ostala med Kranjci menda sploh precej neopažena, Čelakovskega „dobrohotni nasvet“ je Metelko odločno zavrnil,¹⁾ a tudi Čop je dostavil obrambi čeških č, ž in š proti Metelku: „Vendar nisimo ravno mnenja, da bi se morali... (č, ž, š) mesto zh, sh, fh takoj uvesti“²⁾ in je odgovoril najbrž tudi bratu: novih pravopisov je bilo vse sito in privlačnost Gajevega primera še ni bila dovolj močna...

(Dalje prihodnjič.)

Vojeslav Molè: Ko so cvele rože. V Ljubljani 1910. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. M. 8°. 135 str. Cena broš. 2 K, vez. 3·20 K in 3·50 K.

Slava bogovom neumrjočim! Ladja naše književnosti plove s krepkim vetrom. Ne mislim pa toliko na rodovitnost pisateljev, na število knjig, ki jih izdajajo naši založniki, ampak imponirajo mi mogočne brazde, ki jih reže naš ponosni literarni brod, da se daleč razgrinjajo na levo in na desno. Saj ga pa vodijo kapitanimožaki in na krmilu sede izšolani in od narave poklicani strokovnjaki. V mislih imam kritike, mlade in ponosne, ki zdaj stoje na mostiču ob busoli in velevajo smer, zdaj sede pri kolesju in kontrolirajo kurz. Seveda sedi tupatam pa krmi še kak doslužen podčastnik (= profesor), ali ta rod izumira, hvala Bogu, če se ne motimo. Resnično opravičeno je pobijati kritika, ker je član gotovega stanu, kakor je brez dvoma zdrava prikazen, da se deli naša književnost ne samo po političnem prepričanju, ampak celo po žurnalih, ki zastopajo ta ali oni — kurz. Res, lepo se diferencira naše kulturno življenje, da bi se le tako tudi — integriralo... Pa še to lahko povem naglas, da naši mlajši krmarji po poklicu in rokodelstvu ne vrše dovolj vestno in resno svojega poklica, kadar zapuščajo prelestne stezice božanstvenega Parnasa in se ponižajo ter sedejo na stol, visoki in nezmotljivi, ter merijo, tehtajo, sodijo, obsojajo z gestami nezmotljivosti. Resnično, da me mika, poseči globlje v to psihologično kovačnico in pokazati, kako različne so sile, ki se uveljavljajo pri teh umetnikih-stvariteljih in umetnikih-sodnikih, zgledeov za tako študijo bi imel danes že tehtnih in hvaležnih...

Te misli so se mi nehote porodile, ko sem dobil v roke Molétovo pesniško zbirko, kajti pesnik je sam eden izmed mladih, ki ne skladajo in ustvarjajo samo, ampak tudi kritikujejo in znanstveno delujejo, na drugi strani pa ga baš četica bratov po poklicu tako čudno pozdravlja. Škoda pa, da sem profesor, ker se mi bo profesorska beseda vzela dvakrat za zlo. Moram namreč povedati že ob začetku odkrito

¹⁾ Illyr. Blatt 1833, str. 40.

²⁾ Außerordentliche Beilage zum Illyr. Blatte Nr. 14., v. 6. IV. 1833, str. 5.

Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani.

Dr. Fr. Kidrič.

(Dalje.)

deja o enem samem literarnem jeziku za vse Jugoslovane se je namigavala že v Gajevi „Kratki osnovi“ (22 — 23), se poudarjala vedno češče v „Danici“, zdaj prikrito v prevodih Kollárjevih spisov, ki so poudarjali štiri glavna slovanska narečja (rusko, poljsko, češko in ilirsko): tako v prevodu odlomka iz „Rozpraw o jmenách, počátkách a starožitnostech narodu Slavského a jeho kmenů, u Budimu 1830“¹⁾ in pa v prevodu razprave „O literarněj vzájemnosti mezi kmeny a nářečmi slavskými“²⁾, poslane Gaju še pred natiskom češkega originala³⁾ od avtorja v rokopisu⁴⁾, zdaj zopet v originalnih sestavkih,⁵⁾ in ta ideja se je razkrivala obenem vedno izraziteje kot stremljenje, da postane štokavščina podlaga tega skupnega literarnega jezika. Videti je kot nedvomno: resne namere, naj neha samostojna slovenska literatura, ni videl noben „čbeličar“ v prvih oglasih Kollár-Gajeve teorije, stremeče za idealnim, Hrvatom dosegljivim ciljem, prezrše pa pri raztezi na Slovence vitalne potrebe za svojo eksistenco se borečega in s tujim ali potujčenim elementom prepojenega narodiča, silo skoro tristoletne literarne tradicije, vrednost samoniklega genija à la Prešeren, nedostatek slovenske politične samoodločbe ter Slovencem in Hrvatom skupnega političnega torišča. Niti dr. Jaka Zupan, ki je obiskal sredi aprila 1835 iz svojega celovškega prognanstva tudi Zagreb, si ni predstavljal „hrovatenja“ tako, čeravno je lahko pisala „Danica“ 18. aprila 1835. l. o njem: „On negledech na trude y troshkove vsze udily naztoji z razshiravanjem dapache y z dareslyivim razdelivanyem horvatzkih y szerbzkih knihig, lyubav k horvatzkomu na-

¹⁾ Danica 1835, stran 122.

²⁾ Danica 1836, str. 114—116, 117—120, 122—123.

³⁾ Hronka, Dílu I. swazek II. (W. B. Bystřici 1836) 39—53.

⁴⁾ Kollár Gaju 19. VII. 1836, Gradja IV, 100; prim. M. Murko, Kollárova vzajemnost slovenská v: Jan Kollár, Sbornik . . . Ve Vidni 1893, 203.

⁵⁾ Prim. Danica 1835. str. 39, 50, 269, 293; 1836, str. 60, 194 itd.

rechju y szlovztvu povszuda razproztrani . . . Ako igdo, tak zaisto ov verlo vuzheni Szlovenac previdi potrebochu duhovnoga zjedinenya vszih ilirzkih Szlavijanov . . ." (str. 60). In tudi Vraz, ki je nameraval pristopiti k „Danici“ kot slovenski pesnik,¹⁾ je razpravljal ob svojem prvem obisku v Ljubljani s Čopom v Prešernovi prisotnosti o pogojih enotnega slovenskega literarnega jezika, in res prepričal Čopa o veljavnosti svojega nazora, naj se vpošteva tudi vzhodno-štajerski govor in piše n. pr. kupec mesto kupíc, kratek m. kratík, sem m. sím, lepega m. lepímu itd.,²⁾ da se laže doseže enotnost v pisavi.

Tik pred Korytkovim prihodom je bilo videti, kakor da okreše Vraz, ki je prišel, menda okoli 18. januarja 1837,³⁾ drugič v Ljubljano in ostal pri „čbeličarjih“ do 28. istega meseca⁴⁾, tu ogenj, ob katerem bi se mogla greti brez izpodrivanja in zavisti brata Hrvat in Slovenec ter si nabirati moči za svoji sicer posebni, a lahko k istemu cilju vodeči poti. Na dnevnem redu so bile slovenske narodne pesmi: Kastelcu je bil menda že tudi Smolé izročil svojo zbirko,⁵⁾ da jo uporabi za Čbelico, Prešeren je imel vsaj zbirko po svoje redigiranih, četudi od drugih zapisanih narodnih pesmi,⁶⁾ svoji zbirki sta imela pač že tudi Ravnikar in Metelko⁷⁾ in ribniški Rudež je imel razen pesmi tudi zbirko drugega folklorističnega blaga (gl. spredaj str. 300—301), grof Anton Auersperg je iskal gradiva za prevode v nemščino in naprosil tudi Vraza primernih prispevkov.⁸⁾ Vraz je prepisoval vsaj Prešernovo zbirko⁹⁾ in dobil od Prešerna in Kastelca tudi obljubo, da mu pošljeta svoji zbirki v Gradec.¹⁰⁾ Brezdvomno se je govorilo mnogo o literarnih načrtih pod okriljem Čbelice,¹¹⁾ čeravno je Prešeren usodni pomen Čopove smrti za nove roje „Čbelice“ že slutil in mislil na izdajo svojih zbranih „Poezij“.¹²⁾ Po vsej priliki je povabil Vraz takrat

1) Prim. Branko Drechsler, Stanko Vraz, 16.

2) Prim. ČZN VII, 191 sl.

3) Prim. Vrazovo „Cvetje ljubljansko“, v katerem je zunaj datum „18—23. prosinca 1837“, na strani 28. pa „V Ljubljani 24. prosinca 1837“. Zbornik Matice Slovenske III, 10.

4) Vraz Gaju 27. I. 1837, Gradja VI, 315.

5) Smole Vrazu 20./26. X. 1840, Zbornik Mat. Slov. IV, 190.

6) Štrekelj, o. c. IV, 9—13.

7) Prim. Korytko, Ost u. West z dne 3. VIII. 1838, str. 259.

8) Vraz Gaju 27. I. 1837, Gradja VI, 315. 9) Zbornik Mat. Slov. III, 10.

10) Vraz Jarniku 4. IV. 1838, Děla V, 177.

11) Prim. Vraz Kastelcu 10. VI. 1837, Preš. ostalina.

12) Prešeren Čelakovskemu 22. VIII. 1836, Zvon II, 112.

Prešerna tudi med sotrudnike kakega eventualnega slovenskega almanaha v Gradcu: Prešeren mu je namreč že pred 2. aprilom 1837 „obljubil prinose.“¹⁾ Obenem je iskal Vraz „Iliriv iz Kranjske“, tovarišev „Iliru iz Štajera“, čigar ilirska „Stana i Marko“ sta bila izšla v „Danici“ 12. septembra 1835 kot prvi Vrazov tisk. Očividno je v nemal to pot Vraz „čbeličarje“ za ono idejalno formo hrvaško-slovenske literarne zajednice, za katero je gorel sam takrat, ko je, menda kmalu po prvem posetu v Ljubljani, Gaju „obljubil . . . medju desetimi pësmami krajnskimi jedno po občem illyrskom spisati“:²⁾ glavna skrb ostani slovenskemu literatu oranje slovenske ledine, poznaj pa tudi jezik in slovstvo svojih najbližjih bratov in položi tuintam dar spoštovanja na oltar onih, kjer moreš črpati bodrilo in dobiti oporo! Prešeren je čutil sicer preživo vezi med svojim pesniškim poletom in rodnim jezikom in vedel, da bi tista „ena ilirska“ ne mogla biti enakovredna „kranjskim“: „On zelo žaluje, da je več tolike dobe, da nemože si Ilirščine tako prisvojiti, da u njoj štogod vitežkog piše“. Vendar brezuspešna Vrazova agitacija ni bila: Prešeren, pač po vplivu „Danice“ že prejšnje leto „Iliris Kranjske“ (Preš. Album 823), in Kastelec postaneta Gaju „rodoljubnošcu uzhitjena brata te (ga) u duhu gerlita i pozdravljata“, Prešeren Gajevo „Glogovkinju (= Nek se hrusti šaka mala) rad sluša i peva“, z ilirskimi „namislina sasvim sudara“ ter Gaja „jesenas . . . volji oblaziti“.³⁾ Ilirsko ime, ki se je pojavilo z novim letom 1836 tudi v naslovih Gajevih listov, je bilo za Kranjce vabljivejše nego hrvaško, saj so spadali oficijalno v „ilirsko kraljestvo“ in imeli tudi v Ljubljani svoj „Illyrisches Blatt“; gotovo pa bi se Prešeren ne bil vnel za Gaj-Vrazove „namisli“, če bi bil zvedel in mogel slutiti dvoje: prvič, da sta Gaju „zagrebška hrvaščina in kranjščina najneznosnejša jezika“,⁴⁾ drugič, da je obljudil isti Vraz, ki je razpravljaj v Ljubljani tudi o slovenskih literarnih osnovah, Gaju že pod vtiskom vesti o prvi svoji tiskani pesmi „z radostjom medju desetimi illyrskimi samo jednu kranjsku“.⁵⁾

Toda Prešeren je bil umetnik in se je moral razen tega še neprestano boriti z najbolj vsakdanjimi skrbmi; v agitatorja in organizatorja ga ni moglo prestvariti niti Vrazovo osebno nav-

¹⁾ Vraz Prešernu 2. IV. 1837, Dëla V, 156.

²⁾ Vraz Gaju 2. X. 1835, Gradja VI, 309.

³⁾ Vraz Gaju 27. I. 1837, o. c. 315.

⁴⁾ Kopitar Kristijanoviću 8. VI. 1838, Kukuljevićev „Arkiv“ XII, 100.

⁵⁾ Vraz Gaju 2. X. 1835, Gradja VI, 309.

duševanje niti glasovi o literarnih stremljenjih in načrtih v slovenskem svetu izven kranjskih mej, prihajajoči pismenim potom v deželo: Korytko je dobil iz razgovorov s Prešernom pač kmalu vpogled v literarne razmere svoje nove okolice, obenem se pa tudi prepričal, da je Prešeren osamljen genij, ki ga mori v središču „Kranjcev“ vsa kulturno-literarna mrtvičnost naroda brez narodnosti, nenormalne slovensko-nemške dvoživke, ki je po večini samo nerodno jecljala, kadar je skušala stvarjati v vtepeni nemščini, a zapravila med vtepanjem tudi stik z rodnim jezikom in začela smatrati za neizpremenljivo usodo, da „deutsch sprechen in der Regel hier zu Lande die Herrinen und Herren, die befehlen, slovenisch die, so von dem Dienerstande“.

Kakor Čop, ko je prišel iz Lvova, je lahko vzkliknil tudi Korytko: „V literarnem oziru se Ljubljana z Lvovom ne da primerjati“¹⁾. Ljubljansko le nemškim glasovom odprto gledišče je bilo res le „provincijalna buda skrajno srednje vrste“²⁾. Edino zatočišče kranjskih literatov v Ljubljani je bil prvih petnajst mesecev Korytkovega bivanja med Slovenci nemški Kleinmayrov tednik „Illyrisches Blatt“ pod uredništvom profesorja Fr. Ksav. Heinricha: Ker niso producirali Kranjci dovolj nemških limonadnih prigradnic, suhoparnih zgodovinskih povestec, misijonskih poročil, razprav o korenju, čebelarstvu, živalski piči itd., ponatiskoval je urednik v popolnem nerazumevanju dolžnosti urednika „patriotičnemu“³⁾, četudi nemškemu listu na Kranjskem iz sorodnih avstrijskih listov razen pesmic in povestec tudi članke o kačjem plesu v Indiji, vampirjih na Grškem ali kobilicah na Kitajskem, da je izpolnil — štiri strani svojega lista. Med višjimi ljubljanskimi krogi se je dalo najti pač „zelo mnogo dobrih sočutnih ljudi, ampak komaj eden, ki bi mogel zapustiti površino konvencionalne vodne gladine in se potopiti nekoliko globlje“, „o literarnih virih, pomočkih in dovzetnostih ni bilo niti govora“⁴⁾. Nad malobrojnimi krogi „čbeličarjev“ je visel izza abecedne vojske Damoklejev meč Kopitarjeve jeze, obračajoče se predvsem proti Prešernu, o katerem je slutil, „da je bil v prvi vrsti tisti, ki je dobrega Čopa proti njemu inspiriral“ in katerega je smatral čisto po krivici za tako tesnosrčnega zakrknjenca,

1) Čop Kopitarju januarja 1830, Zbornik Mat. Slov. V, 93.

2) Auersperg Bauernfeldu 1836, Wiener Zeitung 1906, Nr. 81.

3) Prim. Korytko Glaserju 6. X 1838. ZNTŠ LXXXVI, 117.

4) Auersperg Bauernfeldu 1836, Wiener Zeitung 1906, Nr. 81.

ki bi morda z njegovim „prijateljem . . . ne bi niti rad občeval“¹⁾. Podjetje je hiralo tudi radi pomanjkanja gmotnih sredstev, ker se je bil Kastelic navolil požrtvovalnosti. Sredi l. 1837. je bil Prešeren že prepričan, da „Čbelica“ ne izfrči več v doglednem času²⁾. „Kranjci so počivali kakor doslej v nedelavnosti. Dr. Prešeren je imel premalo časa, je bil preobložen z drugimi posli in zato slabo razpoložen, da bi se pečal še z literarnimi vprašanji. In Kastelcu so nosile „Čbelice“ premalo, tako pa je ostajalo vse statu quo. Tiskarji niso imeli kaj tiskati, občinstvo ne čitati.“³⁾

Kljub svoji zaposlenosti je bil izmed „čbeličarjev“ Prešeren skoro edini, ki je metal v temo letargije žarke življenja: „Zdravilo ljubezni“, „Odprlo bo nebo po sodnjem dnevi“, „Ribič“, „Prosto srce“ in „Osrčenje“⁴⁾ so večinoma v tej dobi pač tudi nastale⁵⁾, istotako „Napis na grobu Čopovem“⁶⁾ in sonet „Zopet izdajavcu Volkmerovih fabul in pesmi“⁷⁾. Razen Prešerna sta se oglasila le še dva „čbeličarja“: Jakob Žemlja s prevodom Bindoccijevega soneta „Innocenza“,⁸⁾ Blaž Potočnik z vsiljivo-patrijotično „Zvestiga Avstrijanca Pesmijo“⁹⁾. Med mladimi, ki so imeli v šolskem letu 1837—8 v prvem letniku liceja (= današnji sedmi šoli) Franca Malavašiča¹⁰⁾, v drugem letniku liceja Antona Žaklja¹¹⁾, bivšega karlovškega dijaka¹²⁾, v prvem letniku bogoslovja pa Jaromira Dolžana, Jakoba Krašno in Lovreta Pintarja¹³⁾, tudi bivšega karlovškega dijaka¹⁴⁾, je pač že nekaj vrelo, in je izročil Malavašič že o Božiču 1837 uredniku Kastelcu par svojih slovenskih pesniških prvencev¹⁵⁾, videti pa je, da tudi tam posebno zavedne smotrenosti še ni bilo. Malavašič je obešal mirne duše „svoje vence tudi na

1) Kopitar Korytku 24. VII. 1838, Kor O, 297.

2) Prešeren Vrazu 5. VII. 1837, Letopis Mat. Slov. 1877, 161.

3) Korytko Glaserju 6. X. 1838, ZNTŠ LXXXVI, 116—7.

4) Illyr. Blatt 13. V., 23. IX., 1837, 3. III., 26. V., 9. VI. 1838.

5) Prim. Prešeren Vrazu 10.—31. VI. 1837, Letopis Mat. Slov. 1877, 158—9.

6) Prim. Illyr. Blatt 24. III. 1838 str. 45 in A. Žigon, Dom in Svet XVIII, 741 sl.

7) Trstenjak v pismu zač. 70tih let, Zvon XXI, 490.

8) Illyr. Blatt 14. X. 1837.

9) o. c. 21. IV. 1838.

10) Prim. podpis v pismu Vrazu z dne 1. VII. 1838, zagreb. vseuč. knjižnica.

11) Prim. Krašna Babukiću 1841, Preš. Album 856.

12) J. Marn, Jezičnik.

13) Prim. Krašna Babukiću 1841, Preš. Album 856.

14) Marn, Jezičnik XXV, 48.

15) Malavašič Vrazu 1. VII. 1838, zagreb. vseuč. knjižnica.

nemške hraste“ ter prinašal v nemških pesmih „srca hrepenenje v sladek dar“. Menda je pokazal svoje nemške pesmi tudi Prešernu, ker odgovarja na Prešernovo zabavljico „An die Slovenen, die in deutscher Sprache dichten“¹⁾ ravno on²⁾, ki ni bil do takrat še ničesar objavil. V teh dveh nemških sonetih, edinem javnem disputu slovenskih ljubljanskih literatov ob Korytkovem bivanju med Slovenci, se zrcali vsa nenormalnost takratnih kulturnih razmer na Kranjskem. Prešeren, ki je v tej dobi sam prevedel na nemško Mickiewiczovo „Resignacijo“³⁾, Korytkovi: sonet z dne 21. aprila 1837⁴⁾ in slavospev Ljubljančankam⁵⁾ ter lastni: „Odprlo bo nebo“ in „Prosto srce“⁶⁾, obsoja le one Slovence, ki pesnijo samo v nemškem jeziku ter polagajo germanski vzgojiteljici v dar namesto umotvorov „iz plemenite rude“ — izdelke „iz navadne ilovice“, a Malavašič se zagovarja, da kljub svoji večji ljubezni do rodnega nego priučenega jezika „ohne Meister muß er auswärts wallen“, obračajoč ost nazaj proti Prešernu, češ, daj, ljubljenec slovenskih muz, razmahni krila in pokaži sinovom slovenskih mater pot na domači Parnas . . .

Neprijetno so čutili mrtvičnost ljubljanske literarne atmosfere vsi „slavisti“, ki so potrebovali iz Kranjske literarnih poročil. Po čigavi krivdi je bila pretrgana, kakor vse kaže, v tej dobi korespondenca med Čelakovskim in Prešernom⁷⁾, ni jasno. Šafařík, ki je dobil l. 1836. od Metelka „Popis mjestných gmen v Kragině“, pa brez imen gor, rek, potokov itd.⁸⁾, se ni obrnil v Ljubljano, ampak v Gradec do Vraza s prošnjo, da mu priskrbi ta oddelek. Vraz je pisal nato o stvari 10. junija 1837 Kastelcu in ga prosil, naj ugotovi Šafaříkovi želji ali sam ali pa Prešeren (Preš. ostalina), toda Kastelic se za prošnjo sploh ni veliko brigal, Prešeren jo je radi pomanjkanja prostega časa odklonil in dirigiral Vraza zopet na Metelka⁹⁾. Slično se je godilo tudi Rudolfu Glaserju, ko je začel s 1. julijem 1837 izdajati v Pragi list „Ost und West“, hoteč seznaniti Nemce

¹⁾ Illyr. Blatt 7. IV. 1838.

²⁾ o. c. 28 IV. 1838.

³⁾ o. c. 4. III. 1837.

⁴⁾ Radics, Frau Musica in Krain, 40; prim. Gr. Krek, Prešernov Album 748, A. Žigon Zbornik Mat. Slov. V. 160.

⁵⁾ Prim. Bleiweis Letopis Mat. Slov. 1875, 156.

⁶⁾ Illyr Blatt. 23. IX. 1837, 26. V. 1838.

⁷⁾ Prim. Ilešič, Zvon XX, 703.

⁸⁾ Kunšič, Zbornik, Mat. Slov. I, 92

⁹⁾ Prešeren Vrazu 5. VII. 1837, Letopis Mat. Slov. 1877, 161.

z boljšimi plodovi slovanskih literatur. Poprosil je Prešerna poročil iz Kranjske, pač po priporočilu Čelakovskega, in Prešeren se je hotel vabilu tudi odzvati¹⁾, a odlagal je tako dolgo, da Glaser po preteku celega leta še odgovora ni dobil²⁾. Najhuje je morila ta literarno-korespondenčna indolenca Vraza, ki je začel l. 1834. korespondirati s Čopom in Kastelcem³⁾, čigar zmožnosti je prvi čas močno precenjeval. Da se je moral do srede l. 1837. često obračati do Kastelca, a čakati večinoma zastoj odgovora, izpričuje umevna pikrost na ta račun v pismu Kastelcu z dne 10. junija 1837: „V resnici sem v zadregi za orožje, da bi prekinil Vaš trdovratni molk. Pogosto razveže enakomerno ravnanje neme jezike, vendar se tega ne morem in nočem poslužiti, ker je predolgotrajno in ker mi res — o tem pač ne bodete dvomili — ne gre za moj individij, ampak za našo stvar — za stvar slovenstva, ki more le pri naši vzajemni vnemi prospevati . . . Vem, da Vam branijo nujni posli pisati obširna in z učenostjo natrpana pisma, toda bodite uverjeni, da ne gre tu niti najmanj za težavno učenost, ampak da bi se mogla opraviti stvar večinoma s par besedami, s priprostim da ali ne. — Ne morete si niti predstavljati, kako more razpogumiti neodgovorjeno pismo, ki ne povzroča le mnogo mučnih domnevanj, ampak pogosto obup nad mladostnimi nadami. Izvolite prešteti pisma, ki ste jih od l. 1834. od mene prejeli, in povprašajte svojo vest, na koliko jih mi niste odgovorili, pa mi to majhno vzvalovanje krvi gotovo oprostite“ (Preš. ostalina). Toda Kastelic je pustil tudi sedaj odgovoriti — Prešerna. Med Vrazom in Prešernom se je začela korespondenca menda šele po Vrazovem drugem posetu v Ljubljani. Prešeren je bil sicer edini „čbeličar“, ki so ga v resnici zanimale literarne novosti Vrazovega kroga, znal je dati tudi Vrazu pod nos, če ni dobil kmalu odgovora⁴⁾, toda bodisi iz preobloženosti s stanovskimi dolžnostmi, bodisi iz prirojene komodnosti ali kakega drugega vzroka, tudi Prešeren je pustil Vraza v tej dobi enkrat nad tri mesece, drugič skoro leto dni čakati odgovora . . .

Par načrtov Vrazovega kroga, o katerih je prinesla pošta po Vrazovem drugem posetu vest v Ljubljano, je bilo videti kot na pobudo „Čbelice“ proračunjena konkurenca.

1) Prim. Prešeren Vrazu 10.—31. VII. 1837 o. c. 159.

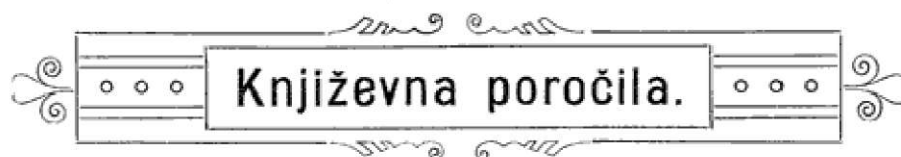
2) Glaser Korytku 15. VII. 1838, Kor O, 303.

3) Prim. Vraz Kastelcu 1835, Děla V, 146.

4) Prim. Prešeren Vrazu 5. VII. 1837, Letopis Mat. Slov. 1377, 161.

Med 16. in 26. marcem 1837 je javil Vraz Prešernu, da bi mu „poslal rad nekoliko balad, če bi jih hotel spraviti v »Illyrisches Blatt« (Kor O, 388); 2. aprila mu je sporočil, da že zbirata z Miklošičem gradivo za „Metuljčka“, konkurenta „Čbelici“, ga vabil, naj „pošlje skoro obljubljene prinose“ zanj, ter pokazal na osnove Štajercev: Kvasov nečak na mariborski gimnaziji piše epos, neki mariborski kaplan (= Lovro Vogrin) sonete, neki 19letni nadebudni Slovenec v Gradcu (= Davorin Trstenjak)¹⁾ pesmice in izvirno dramo, Miklošič tudi nekaj, on sam se bavi z načrtom večje epske pesmi à la Prešernov „Kerst“ in zлага balade à la „Dervar“, ki ga pošilja objednem s tremi drugimi plodovi svoje Muze za „Čbelico“ (Děla V, 156—8), oziroma za „Illyrisches Blatt“, kjer bi se jim naj dostavila „opomba, da so vzeti iz petega zvezka Čbelice“ (Preš. ostalina). Sredi junija je prispela v Ljubljano novica o „snovanju fonda za izdajo slovenskih knjig“ v Gradcu²⁾, z Vrazovim pismom Prešernu z dne 19. novembra pa poročilo, da izda Vraz pri Gaju narodne pesmi, čim odpre ta svojo tiskarno, in s poročilom opomin, naj pošljeta Prešeren in Vraz čimprej obljubljeni zbirki (Děla V, 163, 165.)

(Dalje prihodnjič.)

Dr. Matko Potočnik: Vojvodina Koroška. I. zvezek. Prirodoznanski, politični in kulturni opis. Ljubljana 1909. Izdala „Matica Slovenska“. V. 8° 184 str. 17 slik in jezikovni zemljevid. (Slovenske zemlje VI. del.)

Vsaka nova knjiga Slovenske zemlje nam jasneje dokazuje, da je načrt, kakršnega je napravila „Matica Slovenska“ za opis slovenskega ozemlja, zgrešen, zlasti kolikor se tiče prirodoznanskega dela, torej pravega opisa slovenske zemlje. Ta bi se ne smela popisovati po posameznih kronovinah, marveč po zemljepisnih pokrajinah. Prirodoznanski zemljepis ne pozna političnih mej in zato tudi ne političnih kronovin. Zanj so merodajne edino le prirodne meje, ki obdajajo pokrajine ali gorske skupine z enakimi ali vsaj sorodnimi sestavinami in oblikami ter tvorijo geografske pokrajine. Takih zemljepisnih (v ožjem pomenu besede) pokrajin je na Slovenskem cela vrsta: Julijske Alpe, Karavanke, Kamniške Alpe, Celovška kotlina, Pohorje, Slovenske gorice, Ljubljanska kotlina, Kras itd., in po teh pokrajinah bi se naj opisovalo slovensko ozemlje, potem bi dobili za vsako teh zemljepisnih pokrajin monografjo — kakor so na pr. Seidlove Kamniške Alpe —

¹⁾ M. Murko Miklosichs Lehr- und Jugendjahre, S. A. aus Forschungen zur neueren Literaturg. Festgabe für Richard Heinzel. Weimar 1898, 46.

²⁾ Vraz Kastelcu 10. VI. 1837, Zvon XXII, 544.

Hoče, da pozabim, ker mu je laglje živeti, če ve, da se ga ne spominjam ne z jezo, ne z ljubeznijo v srcu. Rada bi, ker hoče on tako, a spomina na solnčni dan ni moči zatreti v bolni duši. In čemu z jezo? Saj on ni kriv, kakor jaz ne, da je zašlo najino solnce in da se križajo najine poti. A spomin ostane; spominjam se ga z boljo v trpeči duši, ko grem svojo samotno pot, in le gluha tema ve, kaj nosim v njej, in le žalost spremlja moj samotni korak.“

Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani.

Dr. F. Kidrič.

(Dalje.)

udi v narodnokulturnih in filoloških nazorih se je kazal Vraz prve tri četrti leta ljubljanskim literatom zagovornika načela: med desetimi kranjskimi eno ilirsko. In ker ni v „Danici“ ves ta čas nič njegovega izšlo, so se morali zdeti njegovi slovenski slovstveni načrti tem bolj težišče njegovih literarnih zanimanj. Z vso vnemo je poudarjal potrebo emancipacije slovenstva od nemštva. Po pravici je zaklical Prešernu, ki mu je bil poslal svoj nemški prevod Mickiewiczzeve „Resignacye“, a pozval njega, naj prevaja Mickiewicza v slovenščino: ¹⁾ „Tvoj prevod bi smel biti slovenski. Zakaj bi se nosila voda v morje?“ ²⁾ Izvajal je za slovenskega pisatelja popolnoma logično, da „se more rešiti narod le s pomočjo svojega jezika popolne nenravnosti, da brez vpoštevanja jezika ni narodnega čuvstva, brez narodnega čuvstva ne čednosti — razen morda ponižnosti in slepega strahu pred Bogom itd.“, ter dodal na rovaš nemškutarije še danes veljavni ugovor: „Nekateri menijo sicer še vedno, da se lahko doseže vse z nemščino. In kaj se je od Jožefa sem izvršilo? Vzgajati narod v tujem jeziku se pravi nekako toliko kakor hoteti doseči, naj rodi vinska trta

¹⁾ Prešeren Vrazu 4. III. 1837, Letopis Mat. Slov. 1877, 160.

²⁾ Vraz Prešernu 16—26. III. 1837, Kor O 388.

boljši sad, ako cepiš nanjo oreh ali jabelko. Tuj cepič ali usahne, ali pa odtegne vinski trti potrebno hrano, dočim bode sam vendar le samo borno životaril. Ako hočemo naše ljudstvo izobraziti, se more to zgoditi le v maternem jeziku . . .“¹⁾

Med 25. februarjem in 11. marcem 1837 je izšel v „Danici“ pod psevdonimom „Bratomira Dolinskoga“ v treh številkah blatnograjskega župnika Urbana Jarnika „Dopis iz Koruške“, prvi javni glas, kjer je preciziral Slovenec svoje stališče proti stremljenjem ilirizma. In Gaj je lahko kljub vsej Jarnikovi domorodni toploti uvidel, da gresta njuna pota narazen. Jarnikov načrt je bil, naj uvedejo Slovenci hrvaški *i* mesto *ino* ali *in*, *z* *v* *a* *l* *n* *i* *k*, *i* *m* *p* *e* *r* *f* *e* *k* *t*, *o* *r* *o* *d* *n* *i* *k* brez *s* *s* končnico *-om* mesto *-am* v jedninskem številu, *pri* mesto *per* in pa *-e* mesto *-ijo* v 3. osebi množine, Hrvati pa slovenske sklonove končnice mesto svojih *-ima*, *-ama*, sicer pa naj ostane vsak pri svojem in za dogleden čas dvoje pismenih jezikov: „Nijedno naše narèčje nesmě u drugom otonuti, nego svaki neka prime od drugoga ono, što iz sveobćih pravilah slavjanskoga jezika za najbolje opoznava . . .“ (Str. 38). Udejstvitev predloga ne bi bila dovedla niti do dveh, še manj pa do enega enotnega literarnega jezika v Iliriji, pač pa bi bila odprla nastožaj vrata vsakojakim „najboljim“ poznavalcem „sveobćih pravilah slavjanskoga jezika“, ki bi se bili oglašali vedno zopet z novimi posebnostmi. Gaj ni v „Danici“ tudi niti najmanj kazal, da bi se hotel ravnati po zahtevah, ki jih je napisal Jarnik na hrvaško adresu. A Vraz, ki je zvedel o Jarnikovih namerah že leta 1836., najprej jeseni od nekega Korošca²⁾, pozneje pa iz pisma Jarnika samega³⁾, ter obsodil proti Gaju že na prvi glas o Jarnikovi nakani vsako samovoljno in nasilno „približevanje“ ilirskega literarnega jezika kajkavščini ali slovensščini,⁴⁾ je imel proti ljubljanskemu pobratimu za Jarnikov korak polna usta same hvale ter priporočil Prešernu z nekako čudnimi migljaji, naj sledi primeri Bratomira Dolinskega in napiše tudi kaj za „Danico“: „Ta božanstveni mož (Bratomir Dolinski) ne more biti nikdo drugi nego gospod Jarnik, slog članka govori zanj in razven tega še vedno dvomim, da bi živel tam (= na Koroškem) razven njega še mož, čigar duh bi se mogel dvigniti preko mej in črt, ki jih je zarisal med nami Jugoslovani slabi človek, ter se drznil ozreti na nam od

¹⁾ Vraz Prešernu 1. VIII. 1837, Kor O 340.

²⁾ Vraz Gaju 10. XI. 1836, Gradja VI, 312–313.

³⁾ Jarnik Vrazu 5. XII. 1836, Letopis Mat. Slov. 1877, 151.

⁴⁾ Vraz Gaju 10. XI. 1836, Gradje VI, 313.

Boga vtisnjeni značaj, ki je pri vseh isti. — Ti bi tudi lahko spravil dobro stvar Ilirije za par stopenj više, če bi početje Ilircev v pismu gospodu Gaju ali v posebnem za Danico določenem članku javno pohvalil. Članek bi moral biti seveda zelo panegiričen, kajti Danica ostane pač ženskega spola, čeravno nadkriljuje navadne babnice; pritočiti bi moral mnogokaj o svobodi, domovini, narodnosti, edinstvi — omiljeno z besedami o Bogu in blagoslovu avstrijske cesarske hiše. Slika takih barv bi Ilirce (Hrvate, Slavonce, Dalmatince, Srbe), pri katerih je vse srce, gotovo vzradostila, da bi pozabili vsiljene predsodke o svojih severnih bratih. Udejstvi, ljubi prijatelj, moj predlog, če ni v zvezi s premnogo odrečitvami¹⁾. In ko je na to Prešeren menil, da pisec članka ni Jarnik, ampak dr. Jakob Zupan, Vrazov predlog pa odbil z odkritosrčnim izgovorom, da „ne razume hrvaški“ in da bi „mogel sotrudnike »Danice« le površno pohvaliti“,²⁾ je zabelil Vraz zatrdilo, da je avtor članka v resnici Jarnik, zopet s pohvalo, češ, Jarnik se je prvi javno zavzel za enotnost slovenskega literarnega jezika . . .³⁾

Da mislita Vraz in njegov krog resno na združitev Slovencev s Hrvati v češko-ilirskem pravopisu, ki si ga Jarnik še ni upal pripočati,⁴⁾ je moralo postati jasno ljubljanskim literatom vsaj že v drugi polovici marca 1837, ko je poslal Vraz Prešernu v gajici prepis slovenskih narodnih pesmi za Grūna (gl. spredaj 364—365); še jasnejše jim je postalo to iz Vrazovega pisma Kastelcu z dne 10. junija i. l., kjer je javil, da bo izdajalo tudi novo knjižno društvo svoje knjige v novem pravopisu (Zvon XXII, 544). Gledé literarnega slovenskega jezika samega je pisal 10. junija 1837 Kastelcu: „Kaj je vzrok, da se v pisavi tako zelo oddaljujemo, t. j., da često jaz Vas, Vi pa mene ne razumete? Vzrok tiči pač samo in jedino v priprostem vzroku, da me Vi niti ne vprašate, kam hočem, niti mi ne odgovorite, če se drznem jaz Vas vprašati, kam mislite kreniti.“ (Preš. ostalina.) Videti je, da je govoril Vraz v pismih Kastelcu mnogo o potrebi medsebojnega zblížanja Slovanov sploh, posebno pa še o potrebi enotnega slovenskega pismenega jezika z vpoštevanjem onih posebnosti štajerske slovenščine, katere je zahteval tudi ozir na druge Slovane, zlasti sosednje Hrvate. Ko je odgovoril mesto indolentnega Kastelca Prešeren, pa zavil stvari tako, kakor da gre

1) Vraz Prešernu 2. IV. 1837, Prešernova ostalina.

2) Prešeren Vrazu 10. VI. — 1. VII. 1837, Letopis Mat. Slov. 1877, 159.

3) Vraz Prešernu 1. VIII. 1837, Kor O 338.

4) Jarnik Gaju 22. X. 1836, Gradja VI, 89.

Vrazu za proglašenje štajerske slovenščine kot edinega slovanskega literarnega jezika, češ: „Združitev vseh Slovanov v enem literarnem ostane najbrž pobožna želja. Ne posreči se Vam pač, da bi dvignili štajersko-hrvaški dijalekt na filološki avtokratski prestol. Vendar tudi obratno stremljenje je boljše nego apatija proti vsemu domorodnemu“, ¹⁾ je zavrnil Vraz pretiravanja, pozval se na pr. Čopa in Jarnika, razvil zopet v celoti svoje „lingvistične principe“ ²⁾ za slovensko literaturo ter naglasil neobhodno potrebo, da pride enotnost vsaj v oblikoslovje slovenskega literarnega jezika: „Pišeš mi o spojitvi vseh slovanskih narečij v eden splošen pismen jezik, čigar uresničitev da nam ugaja. Ne gojim te lepe želje in nisem mislil na njo niti v svojih mladih letih, ko sem veroval še v marsikaj mladostnega, neizvedljivega. Še oddaljenejša mi je vera, da bi videl kedaj naše vzhodnoštajersko narečje povzdignjeno do te avtokratije. In da Te o rečenem popolnoma prepričam, izjavljam odkrito, da nadkriljuje po izvirnosti Vaš kranjski ljudski dijalekt štajerskoslovenskega. Pravim, da je vzprejelo naše narečje zlasti ob meji mnogo hrvaških zvez — nočem pa s tem tudi pisave kranjskih pisateljev popolnoma odobravati, ker je za Štajerca in ogerskega Slovenca docela neprebavljiva. Moje dosedanje stremljenje, ki se more imenovati morda ne povsem pravilno — ne pa naopačno, je šlo samo za tem, da se prinese enotnost v obliko jezika, ki jo imenujem pisavo. To stremljenje pa ne korenini morda v kaki kaprici moje glave, ampak je želja mnogo dobromislečih, ki je pa razven gospoda Jarnika . . . še nobeden ni izgovoril. Gospod Čop, nepozabljivi nam mentor, je čutil isto potrebo... Često sem čital doma kranjske knjige svojim domačim, razumeli pa me ali sploh niso, ali pa le za silo. Nato sem poskusil čitati iste (knjige) po našem izgovoru, privzel zamolkli *i* v srota itd. in *e*, spremenil pisan *i* v *e* pri kupiz, vujiz, lahik, kratik, kakor pri nas polno zveni, namreč z *e*, in na moje veliko veselje so me popolnoma razumeli — izvzemši nekatere korenske besede, ki pri nas niso v navadi, n. pr. perft (humus), zali (formosus) etc. In ne dvomim, da morete rabiti naše knjige za ljudstvo, če jih daste ljudstvu v roke, ker temu je pač vsejedno, izpušča li *i* ali *e*, zlasti pri akcentuaciji, ki jo je predložil Čop in ki jo upotrebljavaš Ti, kjer ostajajo nenaglašani le nemi samoglasniki. Tako pa ni pri nas, ki ničesar ne pogoltnemo, ampak navadno vse, kakor je zapisano, izgovarjamo, radi česar nam

¹⁾ Prešeren Vrazu 5. VII. 1837, Letopis Mat. Slov. 1877, 161.

²⁾ Prim. Vraz Prešernu 19. XI. 1837, Džla V, 163.

Vaši neutemeljeni *i* in izpuščeni *i* ne le ne dopadejo, ampak povzročajo nerazumevanje. Vam ni treba v izgovoru ničesar opustiti, če pišete mesto lepiga, lepimu, lepim (loc.), kupic, pevic, kratik, metuljčik, sim etc. lepega, lepemu, lepem, kupec, pevec, metuljček, kratek, sem etc., ker se izvzemši par afektantov na pridižnici nikjer tako ne govori, ampak če ne lepega etc., samo lepga, lepmu, lepm, kupc, peuc, metuljčk kratk, sm etc., kakor sem se na svojih izletih v razne kraje Slovenije sam prepričal. Sicer pa pišete Vi sami pri istem glasu zdaj *e* zdaj *i* . . . pes, ves (omnis), poseben, dober, venec, in sim, našiga. Ti si to nedoslednost čisto dobro uvidel ter začel pisati v svojem Kerstu posebin, srečin in Prešerin, toda zakaj pišeš tam dober in ne dobir? — Toliko od (*e* ali *i*?). Ista anomalija vlada pri drugih nepovdarjenih in deloma povdarjenih vokalih. Da Te ne bom motil dalje v svečeniški službi Themide in ker mi ne dovoljujeta prostor in čas, naj te opozorim le na *a*, kjer pišemo in izgovarjamo mi *o*, v instrumentalu sing. num. možkih in srednjih samostalnikov. Ako hočeš skušati svoj nevarljiv posluš pri izgovoru Vašega z bogam, s detetam, prijatlam etc., Ti pove, da ne zveni popolnoma kot *a*, ampak tudi ne kot *o*, temveč približno tako, kakor angleški *o* v God, Lord, world, work, go, woc etc. Rusi imajo sličen glas, n. pr. v govorju, dovolja, Bog etc., ampak oni se držé v teh dvomnih slučajih cerkvene slovanščine. Kar je zanje cerkvenoslovanski jezik, to naj bo za Kranjce v tem oziru štajerska in ogerska slovenščina. To so v splošnem moji nazori o tem predmetu, in tega mnenja je tudi mnogo mojih štajerskih bratov, ne samo moje starosti, ampak tudi ljudi, ki so v teh nazorih osiveli . . . če nočemo svojih sil po nepotrebem razcepiti, moramo delovati skupno, prínesti v jezik enotost, vsaj v oblikoslovje. Fraze in besede so važne za celoto, in se morajo radi tega z medsebojno liberalnostjo trpeti in uporabljati. Združitev nam je tem potrebnejša, če pomislimo, kako majhno je naše število, tako da ne spravimo niti pri najsangviničnejšem računu milijona skupaj. Kako potrebna je torej skupnost! tu ne gre za nič več in nič manj, nego Hamletovo be or not be.“¹⁾

Da je skušal Vraz, oprt na lastno delo, resno preko mlačnosti Ljubljane in kljub vabljujivostim Zagreba te svoje principe udejestviti, bi bil ustaljenje slovenskega literarnega jezika za par desetletij pospešil. Toda predno je utegnil Prešeren na Vrazovo pismo odgovoriti in morebiti sedaj dokazati, da je kljub svoji privezanosti k domačemu narečju, iz katerega edino je mogel črpati silo svojega

¹⁾ Vraz Prešernu 1. VIII. 1837, Kor O 337—339.

pesniškega jezika, vendar še pristopen tehtnim, četudi na filološki analogiji in etimologiji slonečim razlogom, mu je poslal Vraz dokaz, da je bil v hipu, ko je proslavljal proti njemu vzgojo slovenskega naroda na podlagi slovenskega jezika kot prvo zahtevo zdravega razuma, v srcu temu – nezvest: „Djulabijam“, ki so začele dne 2. septembra 1837 v „Danici“ izhajati, je sledilo Vrazovo pismo Prešernu z dne 19. novembra, kjer je Vraz pobratimu sporočil, da piše že „od preteklega leta samo ilirski“, da je „s Slovenijo končal“ in da ne upa pravzaprav niti na životarjenje slovenske literature več. (Děla V. 163.) In če je primerjal Prešeren date, je moral opaziti protislovja: 10. junija 1837 je še pisal Vraz Kastelcu, da mu gre zgolj za slovenstvo, 19. novembra l. 1837., je trdil, da se je poslovil od Slovenije že l. 1836., 1. avgusta je sporočil Prešernu svoje principe, a tu trdi, da je nehal pisati slovenski že pretekle spomladi, ker pri Prešernu ti principi niso prodrli . . .

Vendar se je moral zdeti Vrazov prestop Prešernovemu krogu samo kot Vrazova osebna stvar: o dvojni literaturi med Slovenci ali celo o potrebi prestanka vsake slovenske literature ni črnil Vraz ničesar, nasprotno, istega 19. novembra 1837 je želel „Čbelici“, naj ji da „Bog kmalu skoraj zopet pomlad“ (Preš. ostalina) . . . Nekoliko več so izvedeli ljubljanski literati iz Šafaříkovega referata „O najnovejši ilirski literaturi“ v „Ost u. West“ z dne 28. februarja 1838. Šafařík ni priporočil Slovencem le češko-ilirskega pravopisa, kar je ponovil za njim tudi graški „Der Aufmerksame“ z dne 3. aprila in česar posledica je bila, da so se začeli od 19. aprila dalje v imenovanem graškem listu pojavljati prvi tiski slovenskih glasov v novi ortografiji,¹⁾ ampak je predložil Slovencem tudi dvojni literarni jezik, ilirskega za „višjo, izobraženim krogom namenjeno literaturo“, slovenskega za „spise, potrebne pri prostemu ljudstvu“, toda brez odgovora na vprašanja, ki pri taki akciji ne bi bila brez-pomembna: se li sme od služečega, na treh mejah ogroženega naroda zahtevati, da misli prej na podporo trdnejšemu bratu nego na pritegnitev odtujenih gospodujočih slojev v svojo jezikovno sfero in na gojitev onega znaka svoje individualnosti, ki ga grozi tujec iztrebiti? ali ne bi ostala slovenska inteligenca raje pri svoji nemščini, nego se učila v praktičnem življenju nepotrebne ji ilirščine? kaj se naj uvede v ljudske šole in kako se naj prisili vlada, da vsaj naraščaju inteligenca da priliko, priučiti se ilirščini? itd. itd.

¹⁾ Prim.: Češko-ilirski pravopis na Štajerskem do „Novic“, Zbornik u slavu Vatroslava Jagića, Berlin 1908, 658 sl.

Tekom julija 1837 so mogli čitatelji „Danice“ zaznati, da je Kollár svoj spis o slovanski vzajemnosti razširil in izdal v nemškem jeziku „Ueber die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slawischen Nation“: Dne 1. julija je prinesla „Danica“ po peštanskih „Gemeinnütziges Blätter“ z dne 25. junija oznanilo te ravnokar izišle knjige. Gaj je prevel le priporočilo svojega vira, končujoče se z željo: „Bog bo dao, g. Kolláru tu radost doživěti, da se slovstvena uzajemnost svih Slavjanah, kojih on nadahnjen in nadahnjujući govornik jest, tako lépo i krasno razvine, kako ju on u duhu vidi i kako u njegova knjiga izražuje“. 27. januarja prihodnjega leta je opozarjal tudi „Ost und West“ na prvi Kollárjev spis „O slovanski literarni vzajemnosti“, „kjer se izpodbujajo zlasti mladi slovanski literatje vseh slovanskih rodov, da se začnejo pridno učiti sorodnih dijalektov ter obračajo vedno svojo pozornost na literarne produkte vseh slovanskih rodov“, in je obenem z veseljem konstatiral, da se širi ta pokret med Poljaki, kakor dokazuje prejšnje leto izišli „Slawianin“ Stanisława Jaszowskega. Tekom prihodnjih mesecev je dal poslati Vraz, ki je pošiljal med 18. februarjem in 4. aprilom ta „Evangelium Slovenski“ tudi po Štajerskem in Koroškem,¹⁾ po eden eksemplar Kollárjeve knjige potom Gajeve knjigarne²⁾ tudi Prešernu in Smoletu.³⁾ In najbrž od Prešerna je dobil knjigo Korytko, ki jo je bil vsaj začetkom junija 1838 že prečital.⁴⁾

Izmed klicev k delu in razmišljanju, ki so prihajali v Ljubljano, je bil vsaj eden osebno namenjen Korytku: Vraz ga je v pismu Prešernu z dne 19. novembra 1837 prosil poetičnih originalnih poljskih prispevkov za panslavistni almanah, ki ga je nameraval izdati prvega februarja naslednjega leta v Pešti jurist Mirko Franjo Sandor pl. Gyaly (Děla V, 164). Dočim se je ta načrt izjalovil⁵⁾ in se Korytko vabilu menda sploh ni odzval, se je v teku prihodnjih mesecev pokazalo, da se more razviti tudi v Ljubljani pod vplivom od zunaj sem prihajajočih pobud mlad, dovzeten Poljak iz poljskega separatista v romantično-navdušenega panslavista, ki smatra v zmislu Kollárjeve vzajemnosti vse slovanske narode za enako vredne svojega znanstvenega zanimanja, se začne učiti še dveh „glavnih“

¹⁾ Vraz Muršču 28. II., Jarniku 4. IV. 1838, Děla V, 169, 171.

²⁾ Vraz Prešernu 1. VIII. 1838, o. c. 429.

³⁾ Prešeren Vrazu 19. VII. 1838, Letopis Slov. Mat. 1877, 162.

⁴⁾ Korytko Borkowskemu okoli 4. VI. 1838, ZNTŠ LXXXVI, 108.

⁵⁾ Vraz Rakovcu 5. XI, 1838, Děla V, 177.

slovanskih jezikov, ilirščine in češčine, a ostane kljub temu mnenja, pač precej vsled Prešernovega vpliva, da se naj piše tudi „višjim, izobraženejšim“ slovenskim krogom namenjena literatura v slovenskem jeziku.

Spomladi 1838 je začel Korytko iskati zopet literarnih zvez. Sedaj se je poslužil dovoljenja, ki mu ga je bil dal par mesecev prej Čelakovský. A iz pisma, ki ga je pisal Čelakovskemu maja 1838, že govori panslavist: „Kot Slovan, zaljubljen z dušo in srcem v slovanstvo ter posvetivši se mu, sem želel že davno seznaniti se bodisi samo pismeno z možmi, ki svetijo nalik zvezdam slovenskemu pokolenju ter kažejo: pojdite tjakaj in najdete rešitelja. Med Čehi ste Vi takšna zvezda! . . . Oddaljen od svojih rojstnih bratov, smatram se pa za srečnega, da me je usoda prignala v domovino Slovencev — Kranjcev, v domovino pobratimov“. (Zvon XX, 621, 623.) Šele sedaj, se zdi, je začel korespondirati s prijateljem Jožefom Borkowskim,¹⁾ kateremu je v pismu z dne 4. junija, pisanim pod svežim vtiskom Kollárjeve „Vzajemnosti“, izrecno naglasil, da se je izvršil njegov preobrat v Ljubljani: „Res je žalostno, da so pri nas doma naši bratje Slovani in njihova literatura popolnoma tuji — da se ta najbližji nam in najizdatnejši užitek in lek proti zlemu pri nas ali čisto nič ne pozna ali pa grdi in omalovažuje.“²⁾ Veruj mi, dragi Jožef, to niso prazne prevare, ne neutemeljene sanje, dvigniti očetni jezik in literaturo s pomočjo zveze in z zблиžanjem z brati Slovani. Odkar sem tu v prognanstvu, sem se predal s celo dušo učenju srbskega, češkega in dalmatinskega jezika, sem dosegel že znatne uspehe in se ne mislim posvetiti odslej ničemur drugemu nego slovanstvu. Našel sem neprecenljive zaklade. Naše obzorje in naše polje se razprostira po polovici Evrope, kmalu nas zveže jedna literatura. Čehi, Rusi in južni Slovani so to potrebo že spoznali; jedro te misli — vzajemno-slovansko-literarni pokret je veliko. Mi jedini smo ostali v nekaki domišljavosti in v egoizmu, grdimo pobratimsko literaturo in jezik, mečemo se tujini, za nas okužljivi vlačugi v naročje, mesto da pokrepimo razkošno svoje sile v naročju čiste device — slovanske.“ (ZNTŠ LXXXVI. 108.) Začel se je ta proces, kakor kaže zanimanje za češke „Sni“ in naročba „Danice“, vsaj že jeseni 1837, završil se je spomladi 1838 s čitanjem Kollárjeve „Wechselseitigkeit“.

Da pa Korytko kljub prepojenosti s slavofilskimi idejami Kollára, Šafaříka, Gaja in Vraza ni bil z njimi tudi istega mnenja, naj

¹⁾ Prim. Borkowski Korytku 19. V. 1838, ZNTŠ LXXXVI, 107.

²⁾ Prim. Kollár, Wechselseitigkeit, 31, 34.

bi nehala posebna slovenska literatura, dokazuje že njegovo istodobno navdušeno pričakovanje Prešernovih slovenskih poezij. O Prešernovih poezijah je moral pisati Borkowskemu že v začetku korespondence z odkritim priznanjem Prešernovega genija, ker mu odgovarja Borkowski 19. maja 1838: „Objami v mojem imenu doktorja Prešerna — o da bi mogel imeti kaj iz njegovih poezij“. (ZNTŠ LXXXVI, 108.) Korytko je nato prijatelju okoli 4. junija obljubil: „Iz del drja. Prešerna dobiš vse, kar je že izšlo; v kratkem namerava izdati zvezek svojih poezij; kakor hitro se to zgodi, dobiš jih v znak spoštovanja (ZNTŠ LXXXVI, 110). — Jasno se zrcali pritrđilo Prešernovim nazorom o rešitvi literarnega jugoslovanskega problema v literarnih načrtih, ki jih je postavil Korytko sedaj, ko se je začetkom leta 1838. prepričal, da ne zapusti še tako kmalu Kranjske (IMK. XIX, 13—14), resno na dnevni red bližnje bodočnosti.

Deloma isti idejni valovi so se odrazili skoro v istem času pri Vrazu, Prešernu in Korytku precej različno: Vraz je rekel, „da neče več v slovenskem narečji pisati, ker je slovenski narod še premlačén za slovstvena dela v slovenskem jeziku“¹⁾, in odšel jeseni 1838 v Zagreb, pozabivši, da mora ostati slovenski narod za slovstvena dela v ilirskem narečju še mlačnejši. — Prešeren je ostal kljub mlačnosti sodobnikov zvest načrtani in z lastno silo utrđi cesti, sluteč, da vodi do cilja, v svojem nagnjenju do karikature pa je obsodil čisto tudi ona nova gesla, ki bi jih bil mogel spraviti v sklad s svojim delom in prepričanjem. — Korytko, v katerem je našla srečna sinteza Kollárjevega in Prešernovega principa svoj izraz, je jel smatrati Slovence za brate, potrebne, vredne, da jim posveti svoje gmotne in duševne moči. (Dalje prihodnjič.)

¹⁾ Davorin Trstenjak, „Novice“ 1854, 23.

Jos. Lovrenčič:

D ó m u.

Kakor da preprežene bi bile strune zlate
međ menoј in tabo, gorska vas,
se mi zdi, ko me spomini nate
obiskujejo pod tih večerni čas.

O, saj ti spomini so kot harmonija lepa,
ob kateri zabi duša ves mi svet,
ker ji hrepeneči izgubljeni raj odklepa,
kjer naproti zadehti ji blaženosti cvet.

Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani.

Dr. Fr. Kidrič.

III.

udi po vzniku svojega navdušenja za vzajemno - slovanski literarni pokret je hotel ostati Korytko v prvi vrsti etnograf, samo da se je moral zadovoljiti za enkrat s tsnim področjem „domovine pobratimov“ — Kranjske.

V ospredju Korytkovih načrtov je bila vsaj v začetku aprila že¹⁾ izdaja narodnih pesmi kranjskih, opremljena s kamnotiski, uvodnim predgovorom²⁾ in kritičnim pagovorom v poljskem jeziku.³⁾ Merodajna za ta Korytkov odlok je bila pač beseda Prešernova in pa prepričanje, da domačim kranjskim nabiralcem manjka potrebne energije in požrtvovalnosti. Obenem je začel pripravljati še „drugo delce o Kranjski v poljskem jeziku, da se seznanijo (Poljaki) z južnimi Slovani“.⁴⁾ Kakor kaže naslov: „Slowianščyzna. T. I. Iliria. Slovency“, ki ga ima Korytkova zbirka narodnih noš v ljubljanskem Rudolfinu (IMK XIX, 85), je bilo „delce o Kranjski“ zamišljeno le kot pododdelek velikega dela, nekake vseslovanske etnografske enciklopedije. Načrt knjige o Kranjski je obrazložil v pismu Borkowskemu okoli 4. junija 1838 Korytko sam: „... obsegala bode sledeče predmete: 1) O krajskem jeziku in literaturi s tremi portreti: Čopa, Prešerna in Vodnika in prevodi njunih poezij. 2) O pesmih tega naroda — s prevodom najboljših. 3) Značaj tega naroda, običaji in navade na svadbi, obredi pri krstu, pogrebu i. t. d. 4) Svetkovina, koleda, sv. Janez (Krstnik). 5) Igre in zabave, kratkočasje in plesi. 6) Strahovi, duhovi, prazne vere, predsodki, čarovništva, čaravnice i. t. d. 7) Vaška medicina — zdravljenje s čarodejstvi, drgnjenjem, pihanjem, dotikanjem in zarekanjem

¹⁾ Prim. Vraz Jarniku 4. — 10. IV. 1838, Déla V, 177.

²⁾ Prim. Korytkov oglas, Illyr. Blatt šte. 30, str. 119 z dne 28. VII. 1838.

³⁾ Prim. Korytkov oglas z dne 24. VI. 1838. v Ost u. West šte. 63. str. 259 z dne 3. VIII. 1838.

⁴⁾ Korytko Borkowskemu okoli 4. VI. 1838, ZNTŠ LXXXVI, 109.

kakor tudi z zelišči. 8) Povesti in bajke. 9) Noša (s slikami). 10) Simboli — prislovi, zastarela mnenja“ (ZNTŠ LXXXV 109). Nemškimi Kočevcem, katere je smatral za „slovansko knjigo, prevedeno v nemščino“, je nameraval posvetiti posebno monografijo.¹⁾

Hotel pa se je poskusiti tudi kot prevajalec iz srbohrvaščine in kot izdajatelj časopisa. Brskal je po srbohrvaški literaturi in zazdelo se mu je, da „jih je v dalmatinski in srbski literaturi mnogo, ki so vredni, da se prevedejo v poljščino, samo če bi se hotel kdo tega lotiti“. Sam je sklenil lotiti se Gunduličevega Osmana,²⁾ čigar glavni junak ga je moral kot Poljaka posebno zanimati in na katerega ga je opozarjal tudi Borkowski.³⁾ Misel na izdajanje časopisa se je rodila pač pod vplivom ljubljanske žurnalne mizerije in pa čitanja Kollárjeve „Wechselseitigkeit“: kot navdušen pristaš Kollárjev, ki priporoča Slovanom „splošen vse-slovanski literaren časopis, kjer bi se naj vsaka slovanska knjiga oznanila v narečju, v katerem je pisana“ (123) in pa, „jednoten, filozofski, duhu slovanskega jezika odgovarjajoč pravopis, ki bi naj zjedini vse Slovane“ (127), obljublja tudi Korytko okoli 4. junija Borkowskemu „izdavati tu (v Ljubljani) ali v Gradcu ali v Pešti dnevnik, posvečen samo slovanstvu, v vseh slovanskih narečjih, pisan z eno abecedo in ortografijo“ (ZNTŠ LXXXVI 109).

Najtrdneje se je zanašal Korytko pač na literarni svet prijatelja Prešerna.⁴⁾ Vse pa kaže na to, da se je bil približal do spomladi 1838 že tudi zapisovalcem narodnih pesmi: Metelku, Ravnikarju, Rudežu. Za poljske in ruske literarne pripomočke je imel izbornega dopisnika Borkowskega (prim. ZNTŠ LXXXVI 107, 109—110, 112—113), med Čehi je skušal pridobiti Čelakovskega. Ko je pisal maja 1838 Čelakovskemu, mu je šlo pred vsem za vaško medicino ter je prosil iz Češke „naslednjih podatkov: 1) če se ni že ukvarjal kdo ali se nemara ukvarja sedaj s takšnim preiskovanjem; 2) če se mari ne nahaja nekakšen časopis, v katerem bi se pisale o tem bodisi le površne zabeležke; 3) do koga naj se obrne v tej zadevi, ki bi mu mogel in hotel pomagati?“ Iskal je tudi zveze z listom „Ost und West“ ter vprašal Čelakovskega, če ni morda njega soizdatelj, češ, da mu imajo poslati iz Ljubljane neke opomnje (LZ XX 624). Mislil je pač na oklic „prijateljem

¹⁾ Korytko Glaserju 6. X. 1838, o. c. 116.

²⁾ Korytko Borkowskemu okoli 4. VI. 1838, o. c. 109.

³⁾ Borkowski Korytku 19. V. 1848, o. c. 107—108.

⁴⁾ Korytko Čelakovskemu maja 1838, LZ XX, 623.

slovenstva na Kranjskem“; ki ga je prinesel 23. junija „Illyr. Blatt“, in pa na oglas narodnih pesmi: ta članka je poslal namreč kmalu nato res Glaserju, ki je ponatisnil prvega dne 21. julija, drugega priobčil 3. avgusta. Preko Glaserja bi se bil rad približal tudi Šafaříku: Glaser, ki je bil ves srečen, da je iztaknil vendarle tudi v indolentni Kranjski dopisnika, in prosil v prvem pismu z dne 15. julija Korytka, naj mu pošlje „iz bogate zakladnice svojih rokopisov kako zanimivo poročilo o Kranjski“ (Kor. O 302) ali pa dobi vsaj kakega drugega poročevalca (o. c. 303), dostavlja namreč v istem pismu: „Gospod Šafařík je odpotoval v kopališče, Vaš poziv mu izročim torej lahko šele po povratku“ (o. c. 304).

Kak uspeh je imel Korytko pri Čelakovskem in Šafaříku, ni znano, toda med tem se je bil sprijateljil že tudi s Kopitarjem. Pisal mu je v drugi polovici junija ali prve dni julija, mu poslal načrt popisa Kranjske, ga prosil pomoči ter želel, da mu pošlje svojo biografijo in sliko, ki jo je nameraval po vsej priliki pridružiti slikam Vodnika, Čopa in Prešerna. In Kopitar, ki se je ravno z vso jezo užaljenega samoljubja boril proti Pragi (Jagić, Istorija slav. fil. 204 sl.), od Kranjske pa bil tako izoliran, da je zvedel o Korytkovem bivanju v Ljubljani šele iz njegovega pisma, se je vzradostil: Korytkovo zasnovo imenuje v odgovoru z dne 11. julija „izvrstno“, dostavlja pa, da bi jo naj „raztegnil na vse Slovence, od Furlanske do Blatnega jezera“; svetuje mu, naj si da pokazati Čopovo zgodovino in naj jo izda; opozarja ga, da bi bila tudi zbirka krajevnih imen dobrodošla; priporoča mu, naj se obrne do guvernerja (barona Schmidburga), škofa (Wolfa), tržaškega škofa Ravnikarja in Rudeža, sicer pa da mora največ „sam storiti in zbirati, kakor dela Vuk . . .“; dirigira ga na svojo biografijo v Gräferjevi enciklopediji, radi slike pa pravi: „Slikati se nisem dal nikdar. Sicer se pa ne sme pozabiti bar. Žiga Zois, ki je vzbudil Linharta, Vodnika in nas vse (Kor. O 293—294). Iz vsega pisma veje veselje gromovnika — nad pridobitvijo nadebudnega učenca. Kako je vnel s prvim pismom Korytko Kopitarja zase in svoje načrte, se vidi tudi iz sledečega: Vuku, ki se je nameraval avgusta vrniti preko Ljubljane na Dunaj, je pisal Kopitar takoj 12. julija, naj zlasti ne pozabi obiskati na povratku v Ljubljano Poljaka Emila Korytka, ki mu pripravlja že osemnajst mesecev kranjsko Črno goro“ (= spis à la Vukovo Montenegro und die Montenegriner),¹⁾ obenem pa je

¹⁾ Vukova peregiska I. 472. — Kopitar se je pač malo pobahal, ne more se pa iz tega sklepati, da je Kopitar podelil Korytku vlogo, kakor sklepa prof. Murko, LZ XXVIII, 349.

opozarjal na ta sestanek tudi Korytka, češ: „Gotovo Vas bo zanimalo slišati, kako resonira stari, vsled šestindvajsetletnega preiskavanja trdni eksplorator takih anilitet v svoji stroki“ (Kor. O 294). Do osebnega razgovora med Vukom in Korytkom sicer najbrž ni prišlo.¹⁾ Korytka pa je prvo Kopitarjevo pismo tako opogumilo, da je poslal že 16. julija na Dunaj cel seznamek želj: Kake Schönlebnove rokopise hrani dunajska dvorna biblioteka? Kdo ve kaj o Zoisu? Kaj je z Ulrichom von Lichtenstein? Kje so izšli Köppenovi Pamjatniki? Kje bi se moglo najti kaj o Kočevcih? Kje se nahaja kak prepis Čopove zgodovine? Kopitar je poslal takoj 24. julija zaprosena pojasnila ter pisal med drugim: Tudi eksc. baron Erberg ima najbrž ne malo tega ali onega gradiva v svoji knjižnici. Zakaj se ne seznanite ž njim? Je eden najplemenitejših in najljubeznejših mož Avstrije. On, grof Hohenwart in drugi, poleg Rudeža, Vam morda pripomorejo, da prepotujete deželo in si ogledate stvari sami. Samo ne zanašajte se na druge. Baron Erberg Vam lahko o Zoisu več pove, nego morem jaz pisati. Metelko, Kastelic, morebiti tudi Prešeren — morebiti pravim, ker je bil pred vsem on tisti, ki je dobrega Čopa proti meni inspiriral, zato morda tudi z mojim prijateljem, kakor ste Vi, ne bo rad občeval -- morajo biti Vaši vsakdanji prijatelji“ (Kor. O 297).

Te Kopitarjeve nasvete pa je bil Korytko vsaj deloma že prehitel. Tudi guvernerja barona Schmidburga je že bil za svoje načrte tako zainteresiral, da mu je spise sam cenzuriral, bil pripravljen, da njegovo podjetje gmotno podpre ter se zavzemal za dovoljenje, da bi smel delati Korytko zopet ekskurzije na deželo. Dne 17. julija²⁾ so se mu ekskurzije res dovolile: smel se je oddaliti najdalj 6 milj od Ljubljane, toda moral je prej označiti kraj, kamor je nameraval potovati, a se tudi vrniti ob določenem roku.³⁾ Videti pa je, da oblasti teh določb niso jemale preresno. V to dobo spadajo spomini Chrobathove hčerke Lujze: „... stopali smo tudi v hiše in v bajtice in ljubi naš prijatelj (= Korytko), ki je pri tacih potovanjih vedno bil najboljše volje in nikoli ni mogel prehvaliti naše domovine, nagovarjal je vse ljudi. Umeli so ga, dasi ni govoril gladke slovenščine. Stare žené so mu morale pripovedovati še starejše pravljice, a fantje in dekleta peti pesmi in najljubše mu je bilo, če

¹⁾ Septembra je še mislil biti Vuk v Trstu, prim. Peregiska I. 475.

²⁾ Korytko staršem 18. VII. 1838, IMK XIX, 15.

³⁾ Suchanek Schmidburgu 31. VII. 1838, o. c. 17.

mu je sivi starček s tresočim se glasom zapel pesemco, za katero mladi svet še vedel ni. Privleči so mu morali ljudje, kar so hranjenega imeli po omarah in pod streho: kolóvrate in staro, plesnivo orodje, sukna ženska krila s širocimi gubami, srebrne pasove, lepo in gosto vbrane ošpetelje s svetlimi gombi pri rokavih in za vratom, čepice z dragocenim širocimi zlatim robom, in tudi peče s čipkami... in prijatelj, katerega je vseanimalo, pisal je v zeleno svojo knjižico... Semtertje je risal... tudi podobe...» (LZ VI 678—9). S Prešernom in Kastelcem je obiskoval menda Vodice, kjer je župnikoval Arko, ki ga vabi 20. julija: „Upam, da Vas vidim z g. drjem. Prešernom in g. Kastelicem 29. t. m. v Skaručni, kakor smo se dogovorili“ (Kor. O 329). To pot se sicer z Arkom najbrž nista sešla, ker je odpotoval 29. julija Korytko v spremstvu knjigo-tržca pl. Kleinmarja, lekarnarja Hromadzkega in hišnega posestnika Gregla v Idrijo ter se vrnil šele čez dva dni.¹⁾ 7. avgusta je obiskal drja. Chrobatha na Bledu in ostal tam par dni. 15. avgusta jo je mahnil v Ribnico in se mudil pri Rudežu štiri dni.²⁾ Z Rudežem sta bila sklenila intimno prijateljstvo ter je užival njegovo gostoljubnost še večkrat, tako od 9. septembra dalje par dni in pa od 4. do 10. novembra. Iz Ribnice je posečal sosednje župe,³⁾ predvsem seveda Goro, kjer je pastiroval takrat Matevž Ravnikar (IMK XIX 20). Vsaj enkrat, menda septembra, si je dovolil iz Ribnice daljši izlet na Kočevsko, kjer je vzbudil v Poljanah pozornost gospe oskrbnice (prim. spredaj str. 368), v Mozlju pa se sprijateljil s tamošnjim župnikom Wolfom, ki mu 8. novembra piše: „Ako pridete še enkrat na Kočevsko, me bo neskončno veselilo“ (Kor. O 249—50). Tudi v Cerknici je bil, kamor je spremljal 25. oktobra drja. Chrobatha na službenem potu iz Ljubljane ter se mudil dva dni.⁴⁾

Tako je spoznaval Korytko Kranjsko polagoma na svoje oči in smel upati, da odpre njegovo delo znanosti nove vidike, njemu samemu pa proslavi ime. Težkoč z izdajo vseslovenskega časopisa se je sčasoma pač zbal: videti je, da je hotel namesto časopisa izdati za enkrat „Kranjski zabavnik“⁵⁾ à la Čbelica. O svojem prevajanju iz Gundulića je pisal okoli 4. junija Borkowskemu, da „mu pošlje v kratkem prve speve“ (ZNTŠ LXXXVI 109),

¹⁾ I. c.

²⁾ Sic. — Schmidburgu 31. VIII. 1838, o. c. 19.

³⁾ Sic. Schmidburgu 30. IX. in 30. XI. 1838, o. c. 19, 21.

⁴⁾ Sic. Schmidburgu 31. X. 1838, o. c. 21.

⁵⁾ Prim. Trstenjak Vrazu 4. I. 1839, o. c. 90.

a v koliko je svojo obljubo držal, iz doslej znanega gradiva ni razvidno. Glavno skrb je posvečal kulturno-etnografskemu opisu Kranjske in narodnim pesmim.

Nemško monografijo o Kočevskih je obljubil 6. oktobra Glaserju za „Ost u. West“ v kratkem poslati (ZNTŠ LXXXVI 116), bilo je torej že precej dogotovljene. Njegov glavni referent za Kočevje je bil mozeljski župnik Wolf (gl. spredaj str. 302—3, 368). O etnografiji kranjskih Slovencev v poljskem jeziku je mogel že okoli 4. junija poročati Borkowskemu: „Kar sem mogel, sem vse zbral in zbiram še vedno; na žalost sem omejen na samo Ljubljano, izletov ne smem delati. Najti bi mogel še marsikak zaklad — in magnis voluisse sat est. In že ta prigrotovljena zbirka je precejšna, nobena slovanska zemlja, razen Rusije, še nima take. Izdam sicer samo prvi del; dovršiti bo mogel to, kdor zbere več gradiva.“ Za knjigo je bilo takrat določenih in že gotovih „26 . . . koloriranih slik, pošteno in natančno posnetih po obeh spolih kranjskega ljudstva“ (ZNTŠ LXXXVI 109), pozneje se je ta zbirka slik slovenske narodne noše še izdatno pomnožila (gl. spr. 367). Osebna in pismena intervencija in pa tiskan poziv „prijateljem Slovenstva na Kranjskem“ je naklonil Korytku lepo vrsto poročevalcev: iz Koroške je pozdravil starina Jarnik 10. julija „nameravano izdajo slovenske etnografije kot zaželjeno in hvalevredno“ ter opozoril na svoja članka o Ziljanih, ki ju je bil priobčil l. 1813. v celovški „Carinthii“ in katerih prvega je spravil Kopitar tudi v „Vaterl. Blätter“ (ZNTŠ LXXXVI 105—6); iz Tinjana pri Pazinu je poslal neimenovan pisec, najbrž kak tamošnji duhovnik, do katerega se je bil obrnil Korytko 3. junija s pismom, 19. julija zanimivo poročilo o Istranih (Kor. O 345—50, gl. spr. 304); iz Štajerske je obljubil 28. julija Vraz, da pošlje svoje etnografske beležke (ČZN VII 228); iz Kranjske same so se odzvali vsaj: Rudež, Metelko, Matevž Ravnikar, Jakob Dolenc, župnik v Bistrici, Juri Plemel, župnik na Premu, Jože Orešnik (Illyr. Blatt z 28. VII. 1838, str. 118), Arko, Vouk, Dremel in Kapelle (gl. spr. 368). Kako je napredoval literarno-zgodovinski del tega spisa, se ne ve. Misel, da bi okrasil delo tudi s Prešernovo in Kopitarjevo sliko, je menda opustil, in za sprejem Zoisove slike, kakor mu je svetoval Kopitar, se najbrž tudi ni odločil, ker je izdal samo Vodnikovo in Čopovo (prim. IMK XIX 86).

Ker Korytko od srede julija 1837 pa do srede julija 1838 ni smel delati izletov na deželo, spomladi ni mogel imeti narodnih pesmi, ki bi jih bil sam zapisal. Ko je torej postala

takrat izdaja narodnih pesmi aktualna, je mogel operirati samo z materialom drugih zapisovalcev. Vraz, katerega je bil poprosil menda marca njegove zbirke, mu je sicer odrekel, zato pa sta mu izročila do 4. aprila namesto Vrazu Prešeren in Kastelic svoji zbirki, skupaj 45 pesmi.¹⁾ Pač nekako istodobno si je dal prepisati pri Kastelcu večino Smoletove zbirke²⁾ ter dobil tudi Rudeževe, Metelkove in Ravnikarjeve zapiske.³⁾ Največ gradiva mu je dal Matevž Ravnikar, ki je imel že l. 1835. „precejšnjo zbirko slovenskih narodnih pesmi. Med temi so bile prvič nekatere, ki niso bile še nikdar tiskane; drugič nekteri prazni plodovi poznejših časov, in tretjič tudi take, ki so bile že tiskane“. Korytku je dal na razpolago prvo skupino, in je v Korytkovi tiskani zbirki nad polovico pesmi Ravnikarjevega zapisa, „v nekterih zvezkih so skoro le pesmi, ki jih je zbral ta“.⁴⁾ Prešeren je pomagal „primerjati in popravljati varijante“,⁵⁾ t. j. čistih pesmi od dostavkov in sprememb, ki jih je povzročil po njenem mnenju pevec⁶⁾, in že kje aprila ali majnika so romali štirje⁷⁾ zvezki v cenzuro: Čelakowskemu piše Korytko maja, da „namerava še v tem mesecu z doktorjem Prešernom pesmi začeti v snopičih izdajati“ (LZ XX 623), Borkowskemu pa poroča okoli 4. junija, da so „pesni ljudstva — kranjskega že v cenzuri“ (ZNTŠ LXXXVI 109).

(Konec prihodnjič.)

¹⁾ Vraz Jarniku 4./10. IV. 1838, Džla V, 177.

²⁾ Smolé Vrazu 20./26. X. 1840, ZMS IV, 190.

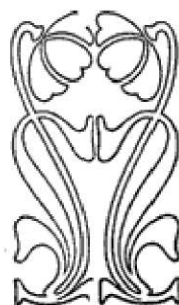
³⁾ Prim. Korytkov oglas z dne 24. VI. 1838, Ost u. West šte. 63. str. 259 z dne 3. VIII. 1838; ker je pisan oglas le en dan po izišlem pozivu „prijateljem slovenstva na Kranjskem“, so izročili tudi Rudež, Ravnikar in Metelko pesmi gotovo že pred tem pozivom.

⁴⁾ Ravnikar A. Grünu 16. XII. 1845 (po prepisu prof. A. Kaspretja).

⁵⁾ Korytko, Ost u. West šte. 63. str. 259. z dne 3. VIII. 1838.

⁶⁾ Prim. Korytko, o c. šte. 93. str. 380. z dne 21. XI. 1838.

⁷⁾ Sic. Schmidburgu 31. VIII. 1838, IMK XIX, 19.

Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani.

Dr. Fr. Kidrič.

(Konec.)

literarno-zgodovinsko poglavje v opisu Kranjske i izdaja narodnih pesmi sta silila Korytka, da prizna svoje misli o vlogi ilirizma med Slovenci. Kdor je bil posvečen v intimnosti njegove delavnice, je vedel, da mu služi ime „Ilir“ v poznamovanje južnih

Slovanov kot blisko sorodne etnografske skupine, da pa priznava med drugimi tudi imenu „Slovenec“ kot označbi enega posebnega dela te skupine oficijalno upravičenost in veljavo: v rokopisnem načrtu oklica „Prijeteljem slovanstva na Kranjskem je imel točko o „zbiranju notic, ki notranjost slovenskega ilirskega naroda natančneje pojasnjujejo“ (ZNTŠ LXXXVI, 92), a v „Iliriji“, prvem delu „Słowianščyzne“, je nazval prvo knjigo: „Sloveny“ (gl. spredaj str. 682), zbirko narodnih pesmi pa krstil naravnost: „Slovenske pesmi krajnskiga naroda“, naslov, ki ima sicer z Zaleskega „Poljskimi in ruskimi pesmimi gališkega naroda“ sumljivo podobnost. Dočim ta terminologija ne harmonira čisto z Gajevim pojmovanjem ilirizma, je v pravopisnem vprašanju Korytko uvidel, da imajo Gaj, Šafařík in Vraz prav ter da se morajo približati v pismu Slovenci sosedom: slovensko folkloristično gradivo je začel zapisovati v češko-ilirskem pravopisu (gl. spredaj 300), v tej ortografiji je hotel izdajati najbrž svoj vseslovanski list (prim. spredaj 683) ter se seveda tudi odločil, da ne da natisniti narodnih pesmi „niti s starimi, niti z Metelkovimi, ampak z novimi češko-Gajevimi črkami“ (Ost u. West 1838 str. 259).

Z Gajem je Korytko po Vrazovi intervenciji z dne 11. marca češče korespondiral, vodja Ilirov je bil celo obljubil, da pride obiskat svoje ljubljanske prijatelje, ker piše 8. julija Korytku: „Žal mi je, da moram svoje potovanje v Ljubljano še vedno odlagati“. V enem pismu je urgiral Korytko 21., 22., 25. in 26. šte. „Danice“, na kar mu odgovarja Gaj v omenjenem pismu: „Vaša Danica se vedno pošilja, prihodnjo številko dobite pri Edvardu Engelu. Številke 21,

22, 25, 26 sem pri ekspediciji urgiral ter pričakujem skorajšnjega poročila o uspehu“ (ZNTŠ LXXXVI, 115). Ker je izšla št. 26. dne 23. junija, je moral pisati Korytko to pismo med 23. junijem in 8. julijem. In po vsej priliki v istem pismu je Gaju tudi javil, da bi rad izdal v njegovi tiskarni in z njegovo ortografijo „Slovenske pesmi kranjskiga naroda“. Gaj je v pismu z dne 8. julija ponudbo v principu sprejel, določil ceno (pri 500 komadih v 8° brez papirja pola 9 gl. 20 kr., s papirjem 15 gl. 67 kr., v 12° brez papirja 9 gl. 20 kr., s papirjem 15 gl. 75 kr.), si izgovoril plačilo v obrokih, češ, da še ni etabliral založne in komisijske trgovine, nasvetoval 8° in izdavanje v sešitkih, obljubil natisniti vsak teden eno polo, toda obenem je obsodil tudi vsako delo v prid samostojne slovenske literature ter zahteval, da mora priti ilirsko ime v naslov, sankcija ilirskih tendenc pa v predgovor: „Gledé Vaših zelo razveseljujočih podjetij Vas moram najprej opozoriti, da se je pravi pojem o slovanskem univerzalnem ter ilirskem specijalnem patrijotizmu in o narodnosti, ki je z njim v nerazdružljivi zvezi, pri boljših izmed naše srede tako vkoreninil, da se bode vsako podjetje, ki kaže le najmanjšo senco provincijalizma in separatizma, ali čisto prezrlo ali pa zelo hladno sprejelo . . . Ako smemo torej smatrati Vaše podjetje v označenem smislu (Draškovićeve brošure „An Illyriens hochherzige Töchter“) kot obogačenje naše splošnoilirske etnografije, nam bode zelo dobrodošlo; ako bi pa vejal v njem separativni in kranjski separatizem podpirajoč duh, ne računajte pri pravih patriotih niti na najmanjše soglasje . . . Vsaka ilirska provinca, ki bi si pri-sojevala separatni utež ali celo nadutež, bi se kratkomalo protivila nebeškemu duhu vendar že enkrat resno začetega dela za literarno jedinstvo . . . Ako bode vsebovala Vaša zbirka, kakor upam, res ljudske pijese, bode kot prinos k zbirki ilirskih pesmi sploh zelo važna in kombinirujočim patriotom takrat zelo dobrodošla, če jo podredite i v naslovu i v predgovoru pravi tendenci“ (o. c. 113—4).

Sedaj se je moral Korytko izjaviti, ali hoče ostati zvest svojemu slovenskemu učitelju, ali pa prestopiti pod prapor Gajev ter obsoditi v predgovoru narodnih pesmi delo onega, čigar poezije je še ravnokar sam navdušeno pozdravljaj. Olajšal mu je odlok Kopytar, njegova zadnja instanca v filoloških vprašanjih. Temu je spomnil Korytko menda v svojem prvem pismu nazor rojaka A. Kucharskega, ki je potoval v letih 1828—9 po Slovenskem in Hrvaškem ter zagovarjal proti Kopytarju mnenje, da je „hrvaški jezik okoli Zagreba od kranjskega tako zelo različen, da bi se ga prištelo

lažje k srbskemu, nego kranjskemu“.¹⁾ V odgovor na kako slično vprašnja razvija Kopitar Korytku v pismu z dne 11. julija svoje stare nazore: „Jaz smatram dva milijona Slovencev in dva milijona Bolgarov za ostanka najstarejših Cisdanubijcev, ki so se v 7. stoletju vsled poznejših hrvaških in srbskih kolonij v sredini razdelili in v Iliriji sami v štiri milijone Ilircev modificirali, to se pravi, od osem milijonov Cisdanubijcev ste se ilirska sreda in polovica vsled drugih kolonij nekoliko spremenili; ti spremenjeni pravijo ruka, Kranjci róka [za staro ronka], in Bulgari ráka za ranka . . . Vaš rojak Kucharski je premalo učen, da bi mogel v takih stvareh imeti besedo ali odločevati“ (Kor O, 294). Za Korytka je bila s tem pripadnost kajkavcev k Slovincem pač dokazana. V naslednjem pismu je sporočil Kopitarju Gajevo nakano, a v odgovoru, ki mu ga je poslal ta v pismu z dne 24. julija, se zrcali vsa jeza moža, kateremu je prekrizaval ilirizem dolgoletne sanje o bodočnosti Slovencev: „Zagrebski Daničarji so polni vneme, sed non secundum scientiam, kakor je že sv. Pavel razločeval. Slepa vnema se sne na koncu samo sebe. Kaj more biti manj patriotično, nego če zasramuje kdo materni jezik. In to delajo ubogi Zagrebčani, na ljubo Čehom, ki so preleni, da bi študirali en dialekt več, in sicer dialekt, ki je neposredni potomec cerkvenoslovenskega“ (o. c. 298).

Če je Korytko sploh omahoval, Kopitarjeva beseda je odločila: sprejel je pač materialno stran Gajevih pogojev, njegovi idejni zahtevi pa je ugodil le formalno. V drugem oglasu pesmi z dne 26. julija, ki ga je prinesel 28. julija „Illyr. Blatt“, ima zbirka sicer še vedno naslov: „Slovenske pesmi krajnskiga naroda“. Z odlokom z istega 28. julija mu je vrnila cenzura rokopis, pa le s pogojnim dovoljenjem. Dne 6. avgusta je predložil primerno pripravljene rokopis zopet v cenzuro (IMK XIX, 19—20), a ko je dobil v teku nekoliko dni končno dovoljenje ter poslal takoj rokopis v Gajevo tiskarno (IMK XIX, 20), je dobila zbirka ime: „Ilirske pesmi naroda krainskago“²⁾. S tem je bilo eni Gajevi želji res ustrezno, toda že 15. avgusta je napisal Korytko nemški predgovor za prvi zvezek, in tu pravi med drugim: „Odstrizite (slovenskemu jeziku), kar je na njem tujega, pa imate najnepokvarjenejši, najčistejši praslovanski dialekt, ki kaže povsod najbližjo descendenco od cerkvenoslovenskega jezika. Mnoge oblike in besede, ki so jih drugi Slovani

¹⁾ Францевъ В. А., Польское славяновѣдѣніе конца XVIII и первой четверти XIX ст., Прага 1906, 464).

²⁾ Korytko Glaserju 6. X. 1838, ZNTŠ LXXXVI, 117.

izgubili, še veljajo in živé tu. Že z lingvističnega stališča bi ne smel prezreti noben Slovan kranjskih narodnih pesem in sploh tega dialekta“ (Ost u. West 1838 str. 368). Iz teh besed pa veje nekaj čisto drugega kot „ilirska tendenca“: vpliv Prešernov in Kopitarjev, rahel, a brezdvomen zagovor samostojne slovenske literature.

Kopitar, kateremu je poslal Korytko predgovor v popravo in dopolnilo, je mogel biti s to točko zadovoljen, saj je bil posnet stavek o domovini cerkvene slovenščine naravnost iz njegovega drugega pisma Korytku! V svoji radosti je oprostil Korytku celo — češko-ilirski pravopis. V vzorni nemščini prvi zasnutek predgovora pač ni bil pisan, in grajati je moral avtor v njem s posebno pikrimi besedami nedostatke ljubljanskega „narodnega muzeja“. V pismu z dne 12. septembra svetuje namreč Kopitar Korytku, da mora svoj spis v sledečih točkah „popolnoma predelati“: 1° kar se tiče pravilnosti nemškega jezika. 2° pa tudi v oziru komplimenta o narodnem muzeju. Kot Poljak ne smete biti neotesani, non Tibi licet esse inhumans. Saj veste, da se imenuje narodno v Avstriji vse domorodno; Barragovi darovi so pa tudi od Kranjca. Dodaj, da je Kranjska v svojih mogotcih malo slovanska. 3° Muzej sme vsebovati vse, ne more pa biti v vsem jednako popolen; šele polagoma raste. 4° K večjemu bi mogli tiho in ponižno pripomniti . . ., da ima muzej sedaj iz te stroke le malo stvari, da se pa še gotovo tudi v tem oziru izpopolni. Tako se bo mogel predgovor sam v Ljubljani izgotoviti. Karta je zelo lepa, četudi ne brez pismenih napak, celo po Gaju. Korožko se mora glasiti Koroško“ (Kor O, 341).

Popravljeni predgovor je poslal Korytko nato pač tudi svojemu tiskarju Gaju. In vsiljuje se domneva, da se je izcimilo radi predgovora med obema nesoglasje. Čeravno je bil zahteval Sedlnitzky 18. avgusta Korytkov rokopis na Dunaj in ga je moral poslati Gaj v Ljubljano, odkoder je romal 3. oktobra k dunajskemu cenzorju (IMK XIX, 18—21), je Korytko sicer še vedno mislil, da izidejo njegove pesmi v Gajevi tiskarni, vendar pa poslal 6. oktobra svoj predgovor z dne 15. avgusta Glaserju, da natisne vsaj v teku tedna bodisi celega, bodisi izpisek, češ, da „namerava s tem nekaj, kar bi se pozneje več ne doseglo“ (ZNTŠ LXXXVI, 116). Ali je hotel nekako javno Gaja prisiliti, da sprejme predgovor, četudi ga ni bil podredil ilirski tendenci? Človek bi skoro sodil, da je bilo tako.

Začetek Korytkovega predgovora je praška policija zaplenila. Glaser je v pismu Korytku z dne 4. decembra sicer menil, da „to članku ne škodi“ in da je bil članek „za omejen prostor njegovega

lista takointako nekoliko predolg“ (Kor O, 305), objavo pa je bil vendar le preko zaprošenega roka odložil. Medtem je dobil Korytko 5. novembra z Dunaja rokopis (IMK XIX, 22) in ga vrnil Gaju, ki mu je poslal tudi 20 gl. k. v., pač kot prvi obrok. Sedaj je prinesel končno 7., 10. in 21. novembra „Ost und West“ fragmente predgovora, med njimi 10. novembra tisti zagovor slovenskega „separatizma“. In 24. dan potem, ko je bil zagovor izšel, je Gaj med podjarjanjem „neposrednega varstva prevzvišene vlade“ vrnil „gospodu Emilu Korytku v Ljubljani“ rokopise in denar ter mu prepovedal „iz več vzrokov“ v svojem in vseh zagrebških slavistov imenu nadaljno bližanje, „privatno in javno“ (LMS 1875, 173—4). A ker je vedel Gaj že prej, da je njegov „predragi prijatelj“ (ZNTŠ LXXXVI, 113) političen interniranec, in ker sledé dogodki tako tesno drug za drugim, ni izključeno, da je treba iskati enega tistih „več vzrokov“ v Korytkovi neposlušnosti in puncto „ilirske tendence“ predgovora.

Kako je morala razočarati Gajeva surova in neutemeljena odpoved Korytku, si je lahko misliti: proslavljeni vodja ilirizma je stal pred njim kot strahopeten vladinovec, ki misli, da se mora izogibati stikov s poljskim internirancem bolj, nego so se jih izogibali dunajski cenzor Kopitar, ljubljanski guverner Schmidburg, avstrijski oficirji in cela vrsta kranjskih honoracijonarjev. Odpoved v imenu vseh zagrebških slavistov je morala boleti Korytku tem bolj, ker ga je bil vabil eden izmed njih, Vraz, še 28. julija na sestanek ter mu predlagal, da si razdelita polje slovenske folklore (ČZN VII, 226 sl.). . . . Da spravi zbirko, ki je bila narasla medtem na pet zvezkov, vendar le v svet, je sestavil Korytko 15. decembra pogoje, pod katerimi bi naj prevzel Blasnik zalogo in tisk (LMS 1875, 172). Toda že 31. januarja naslednjega leta se je moral posloviti 26letni mož za vedno od svojih načrtov, posloviti prej, nego jim je mogel ustvariti pogoje uresničenja in prave ocene.

IV.

Raznovrstnost Korytkovih načrtov priča o živahnem duhu, ki si neprenehoma išče poprišča. „Živel je vse v njem, a nikdar ni ustrpel dolgo na enem mestu, nemirno je silil le dalje“ (LZ VI, 676). Toda volja v nervoznem njegovem telesu je bila dovolj krepka, da je mogel vztrajno delati na nalogah, ki si jih je določil. Za filozofske probleme svoje dobe se menda ni dosti brigal; najbolj je

vzljubil tekom svojih študij ljudsko filozofijo, skrito v plodovih narodne duše, češ, ta filozofija „bi mogla več koristiti, nego nako-pičeni zvezki filozofemov“ (Ost u. West 1838, 360).

Filološke šole in sodbe ni imel, a na etnografskem polju se je bil dokopal do precej trdne pozicije, kakor je ni imel na Kranjskem takrat nihče drugi. Načela, da bi se „narodne pesmi ne smele nikdar drugače zapisovati kakor ko jih pevec poje“, da se narodne „pesmi popravljati pravi jih kvariti“, da bi „se naj vzprejele tudi variante, kjer je smisel ali čuvstvo spremenjeno“ (o. c. 380—1), delajo Korytku za ono dobo vso čast! Pogreški lastne zbirke proti tem načelom gredo bolj na rovaš zapisovalcev in izdateljev nego Korytka.

Če bi mu bila odmerila usoda dovolj časa, da bi bil mogel izvesti svoje načrte, pospešil bi bil brezdvomno razvoj slavistične znanosti ter prinesel nove elemente v slovanski preporod. To se sme sklepati tem gotoveje, ker že uspeh njegovega kratkotrajnega delovanja v Ljubljani sega preko dejstev, da je omogočil Slovencem prvo zbirko narodnih pesmi, jim priskrbel zbirko narodnih noš ter zanesel v Ljubljano interes za poljski jezik in literaturo, ki po vsej priliki ne odmeva le iz Prešernovega učenja poljščine in prevoda iz Mickiewicza, ampak tudi iz istodobnega I. Löwenthalovega prevoda, iz Karpiškega (Carniolia s 1. VI. 1838) in E. Freiherr von Feuchterslebovskih prevodov iz Krasicega (Illyr. Blatt z 20. in 27. X. 1838 ter 17. I. 1839) ter Boguslawskega (ibid. 22. X. 1838), katerim se je pridružil tudi en prevod iz Puškina (ibid. 27. X. 1838).

Nikakor ni mogoče prezreti, da je postalo ravno takrat, ko je mislil Korytko na ustanovitev vseslovanskega časopisa, časopisno vprašanje v Ljubljani jako aktualno. Z Glaserjevim listom so bili postali ljubljanski literati nezadovoljni, prišlo je bilo celo do kakih nesoglasij, ker poroča Korytko okoli 4. junija 1838 Borkowskemu: „Ost u. West ne odgovarja svojemu namenu. Ti, ki so se ga hoteli oprijeti, so se sprli z Glaserjem: žalostno je, da žrtvujejo ljudje, ki bi si mogli pridobiti neprecenljivih zaslug, javno dobro cinizmu in osebnemu razžaljenju“ (ZNTS LXXXVI, 109). Zato pa je dobil „Illyr. Blatt“ 1. maja 1838 v Ljubljani „nasprotnika“¹⁾: „Carniolia, Zeitschrift für Kunst, Literatur, Theater und geselliges Leben“. Tiskala se je „Carniolia“ pri Kleinmayrovem konkurentu Blasniku, njen lastnik in urednik je bil Leopold Kordesch, mož slabega okusa in neznatnih

¹⁾ Korytko Glaserju 6. II. 1838, ZNTS LXXXVI, 117.

znanosti¹⁾, kovač nemških pesmi a platonično zaljubljen v slovenstvo, četudi brez zadostnega znanja slovenščine²⁾, bivši feldvebel, ki je bil radi disertacije trikrat kaznovan³⁾ ter si skušal z žurnalistiko rešiti eksistenco. Ta Kordesch je vložil 2. julija 1838 tudi prošnjo za dovoljenje, da bi smel izdavat dvakrat na teden „Slovenfke Novize“ s tedensko prilogo „Sora“⁴⁾. Prešeren in ž njim pač tudi Korytko, je zrl na Kordescha z umevnim skepticizmom, vendar je nameraval stopiti med njegove sotrudnike, kakor hitro se pokaže, da bodo njegova podjetja razvoj slovenske literature res pospeševala.⁵⁾ To se pa ni hotelo pokazati. Za slovenske liste Kordesch ni mogel dobiti dovoljenja,⁶⁾ „Carniolia“ sama je prinesla sicer prevode iz Karpiñskega, naslavljala svojo dolgočasno prozo z „domorodnimi povestmi“ ter priporočila 29. junija Draškovićevo brošuro, to je pa bilo tudi vse. In ko je pisal Korytko 6. oktobra Glaserju, da „ubožnejši, praznejši in breznačajnejši ne more biti nobeden list“, nego je „Carniolia“ (ZNTŠ LXXXVI, 117), je izrazil s tem gotovo tudi sodbo Prešernovo. Malce domorodnejši je bil postal medtem „Illyrisches Blatt“, ki je priobčil 28. aprila, 23. junija in 4. avgusta „Slavica“, kratke notice o slovanski literaturi in zgodovini, 9. junija pa notico o remskem evangeliju. V celoti je ostal list seveda na prejšnjem nivoju in 6. oktobra je lahko Korytko po vsej pravici tožil Borkowskemu, da je „mučil profesor Heinrich skozi več mesecev občinstvo z najneokusnejšimi in najosladnejšimi članki ter vtisnil listu, ki hoče biti domoroden, japonski in kitajski pečat“ (l. c.). Kleinmayr in Blasnik, ki sta uvidela, da si njuna urednika ne znata pridobivati sotrudnikov, sta „segla sedaj po samopomoči, da pridobita (listu) brezdolne pisce, (sebi) pa dela in denarja. Konec septembra ali v začetku oktobra je vzel Kleinmayr uredništvo Heinrichu (o. c. 116) ter ga izročil doktorju Ullepiču (= Jean Laurent), ki je vzbujal Korytku upanje, da dobi pod njegovim uredništvom list „polet ter postane domorodnejši“, Blasnik, „priden in podjeten mož“, pa je kupil od Kordescha „Carniolio“ ter si poiskal urednika, o katerem je Korytko sodil, da bo izdajal list „čisto ali pa vsaj deloma v slovenskem jeziku“ (o. c. 117). Zelo verjetno je, da

¹⁾ l. c.

²⁾ Prim. poročilo gub. svetnika Wagnerja Sedlnizkemu, ZMS IV, 197.

³⁾ Prešeren Vrazu 19. VII. 1838, ČZN VII, 378.

⁴⁾ Prijatelj, ZMS IV, 197.

⁵⁾ Prešeren Vrazu 19. VII. 1838, LMS 1877, 163.

⁶⁾ Prijatelj, ZMS IV, 197 sl.

je mislil Blasnik že takrat na Prešerna.¹⁾ Korytkove nade se sicer niso uresničile: urednik „Carniolie“ je ostal Kordesch²⁾, „Illyrisches Blatt“ se pa tudi pod novim uredništvom ni posebno dvignil ter je prinesel do Korytkove smrti iz slovanskega sveta razen že omejenih prevodov le še par neznatnihotic³⁾. Toda za slovenski list se je zavzel sedaj Blasnik⁴⁾ ter započel akcijo, ki je rodila „Novice“. Indirektno se vsiljuje domneva, da je bil agilni Korytko v prvi vrsti tisti, ki je obdelaval založnike ter pomagal rahljati tla res domorodnemu slovenskemu listu.

S svojo mladostno vero v stremljenja takratnih vodilnih slovanskih duhov, ki ga pa ni ovirala, da je odklonil vlogo, ki so jo namenili Slovencem, je bil Korytko v Ljubljani res potrebno dopolnilo Prešerna. Ko je Prešeren zahvaljeval Vraza za Kollárjevo „Wechselseitigkeit“, si ni mogel kaj, da se iz knjige ne bi malo ponorčeval (LMS 1877, 162), Korytko pa je opozoril nanjo brž prijatelja Borkowskega: „Ali si čital Kollárjevo Wechselseitigkeit? Čitaj in odloči se za pošiljanje knjig v zameno. Tako postane najlažje vse vzajemno (ZNTŠ LXXXVI, 110). Na Danico in Novine je opozarjal Borkowskega že pred 19. majem 1838, a ko mu je prijatelj tega dne odgovoril, da še niso v Lvovu „Gajevih listov niti videli“ (o. c. 107), se je Korytko kar začudil: „Čudim se, da ne poznate Gajevih listov v Zagrebu, Narodnih novin in Danice Ilirske, katere morete dobivati po pošti — in ne bodete se kesali, kajti med slovanskimi listi bodeta to dva izmed najlepših“ (o. c. 108). Tem umljiveje je, da je širil preporodne ideje na svojih ekskurzijah po Kranjski, med znanci in prijatelji. Uspeh ni izostal. Vodiški župnik Arko, kateremu je posodil Kollárjevo vzajemnost, mu jo je vrnil 27. julija 1838 z navdušeno hvalo: »Z mnogo hvalo Vam vračam posojeno mi knjigo Jana Kollára. V resnici je mojstersko delo svoje stroke in zasluži, da ga čita in uvažuje vsak Slovan, ki hoče veljati za olikanega“ (Kor O 329).

Vsaj enkrat je vzbudil Korytko v Prešernu zavest dopisniških dolžnosti. Še 15. julija 1838 je tožil Glaser Korytku: „Gospoda doktorja Prešerna sem poprosil že pred letom dni (prispevkov za Ost und West), pa mi niti odgovoril ni“ (Kor O 303). Korytko je nato pač podrezal svojega prijatelja, ki je sedaj res odgovoril Gla-

¹⁾ Prim. Trstenjak Cafu 9. III. 1839, Preš. Album 856.

²⁾ Prim. „Carniolia“ No. 45 z dne 1. X. 1838, str. 180.

³⁾ Prim. str. 164, 184, 195, 203.

⁴⁾ Prijatelj, ZMS IV, 197 sl.

serju. Dne 5. decembra istega leta je mogel Glaser Korytku že pisati: „Gospod dr. Prešeren mi je pisal; če se kje snideta, prosim, sporočite mu moj poklon in zahvalo; v kratkem mu odgovorim. Razen zelo talentiranega Prešerna storijo Kranjci za svojo domorodno literaturo menda jako malo“ (o. c. 305).

Korytkov tip ilirizma je bil za Ljubljano zlasti pomemben po tistem Gajevem pismu Korytku z dne 8. julija 1838, ki je tudi Prešerna prepričalo o resnosti Gajeve namere, naj slovenščina preneha biti pismen jezik. Prešeren, ki je nameraval zagovarjati proti Vrazu, Kollárju in Šafaříku svoje stališče v „Ost und West“¹⁾, a se zadovoljil pozneje s Korytkovim zagovorom, je sedaj vedel, kak sprejem čaka njegovih „Poezij“ v Zagrebu. In če bi bil Prešeren slutil, da je imenoval Trstenjak v svoji ilirski vnemi v pismu Vrazu z dne 4. januarja 1839 Korytkovo nabavo Vodnikove in Čopove slike in pa Korytkovo namero, podpreti slovenski „separatizem“ s „kranjskim zabavnikom“ naravnost — „gluposti“ (IMK XIX, 93), bi mu bila preporodna knjiga, ki je mogla vendar vžgati v marsikaterem mladem srcu žar navdušenja ter pridobivati slovenskih kulturnih delavcev, še bolj omrzela. In zopet je bil Korytko, ki je to mrzlo, a umljivo sapo paraleliziral.

L. 1838. se začne ljubljanska učeča se mladež nepričakovano gibati. Žakelj si dopisuje z Vrazom²⁾ in Trstenjakom³⁾, izpodbujen po Vrazovih pismih Žaklju začne korespondirati 1. julija z Vrazom tudi Malavašič (ČZN VII, 274), ki pozdravlja v pismu Vrazu 7. februarja 1839 že tudi Trstenjaka (o. c. 297). „Mladi domorodci“ so jeli nestrpno pričakovati, kdaj se prebude „redki pismenci na Kranjskim ... iz dolgega zimskega spanja“, njih število „se je vsaki dan množilo“, Malavašič je izročil zadnjega junija 1838 Heinrichu za „Illyrisches Blatt“ „oklic na Slovence“, ki bi naj „nektere za Slovénstvo pridobil“, in je mogel 1. julija Vrazu že poročati, da „zbor bomo naredili v začetku prihodniga leta“ (o. c. 294—5). Oklic sicer ni izšel, zbor v semenišču pa se je ustanovil. Kdo je pravzaprav to gibanje vzvaloval, ni prav jasno, ker se ne ve, kako in kdaj se je začela korespondenca Žakelj-Vrazova in Žakelj-Trstenjakova. Iz Malavašičevega poročila o zboru bi se skoro lahko sklepalo, da so dobili idejo o „zboru“ od Vraza. Toda Korytko je bil oni, ki je tem „mladim domorodcem“ „Danico ilirsko in novine“ ter „mnoge časo-

¹⁾ Prešeren Vrazu 18. VII. 1838, LMS 1877, 162.

²⁾ Malavašič Vrazu 1. VI. 1838, ČZN VII, 294.

³⁾ Trstenjak Vrazu 4. I. 1839, IMK XIX, 90.

pise posodoval" (o. c. 296), med drugim pač tudi Kollárjevo „Wechselseitigkeit“ in Draškovićevo brošuro „Ein Wort an Iliriens hochherzige Töchter“, ki je izšla iz Gajeve tiskarne koncem maja 1838 (Šurmin, Preporod II, 103) ter bila 8. julija že v Korytkovih rokah, kakor se sme sklepati iz Gajevega pisma Korytku: „Spoznali ste pač že iz brošure grofa Janka Draškovića tendenco, ki nas vodi“ (ZNTŠ LXXXVII, 113). Posojanje knjig, upanje „mladih domorodcev“, da bodo čbeličarji „več jim pokazali, kadar bojo videli, kako se bojo (Korytkove) narodne pesme izvedle“ (ČZN VII, 295), Malavašičeva tožba ob Korytkovi smrti, da na Kranjskem „nobeniga zdaj ni več, kdor bi se za mater Slavo pečal“ (o. c. 296), opozarjajo glasno, da je Korytko mnogo pripomogel k probuji ljubljanske mladine in postanku njenega semeniškega „zbor“.

Nedvomno mnogo je prispeval Korytko k razširjenju češko-ilirskega pravopisa na Kranjskem do „Novic“. Kolikor se ve, je bil na Kranjskem on prvi, ki je pisal slovenščino samo v novem pravopisu. Najprej so sledili njegovemu primeru seveda navdušeni čitatelji Gajevih listov, kranjski „Iliri“ raznih nians.¹⁾ Toda ob Korytkovi smrti je bil že tudi Kastelic odločen pristaš gajice,²⁾ in Blasnik je obetal, da „óče novo-izlažéči časopis koj s novim natiskovati“. ³⁾ Ker pa je bil vsaj takrat za urednika že določen Prešeren,⁴⁾ se more s precejšnjo gotovostjo sklepati, da se je bil že tudi on sprijateljil z novimi črkami ter nagibal najbrž že takrat k misli, da izda „Poezije“ v gajici.⁵⁾ In težko se je ubraniti misli, da je ta nagnjenost gajici, pri nasprotnikih Gajevega pojmovanja ilirizma, kakor je bil tudi Smolé, izdatelj prve slovenske knjige v gajici, zopet plod Korytkove agitacije.

Vsekakor se je obilo oddolžil Korytko Slovincem za olajšavo svoje internacije ter si zaslužil častno mesto v zgodovini dobe med „Čbelico“ in „Novicami“.

¹⁾ Prim. njih pisma Vrazu, ČZN VII, 287 sl.

²⁾ Malavašič Vrazu 7. II. 1839 in 25. III. 1839, o. c. 296 in 297.

³⁾ Malavašič Vrazu 25. III. 1839, o. c. 297.

⁴⁾ Trstenjak Vrazu, Preš. Album 856.

⁵⁾ Prim. Smole Vrazu 20/26. X. 1840, ZMS IV, 191.

